

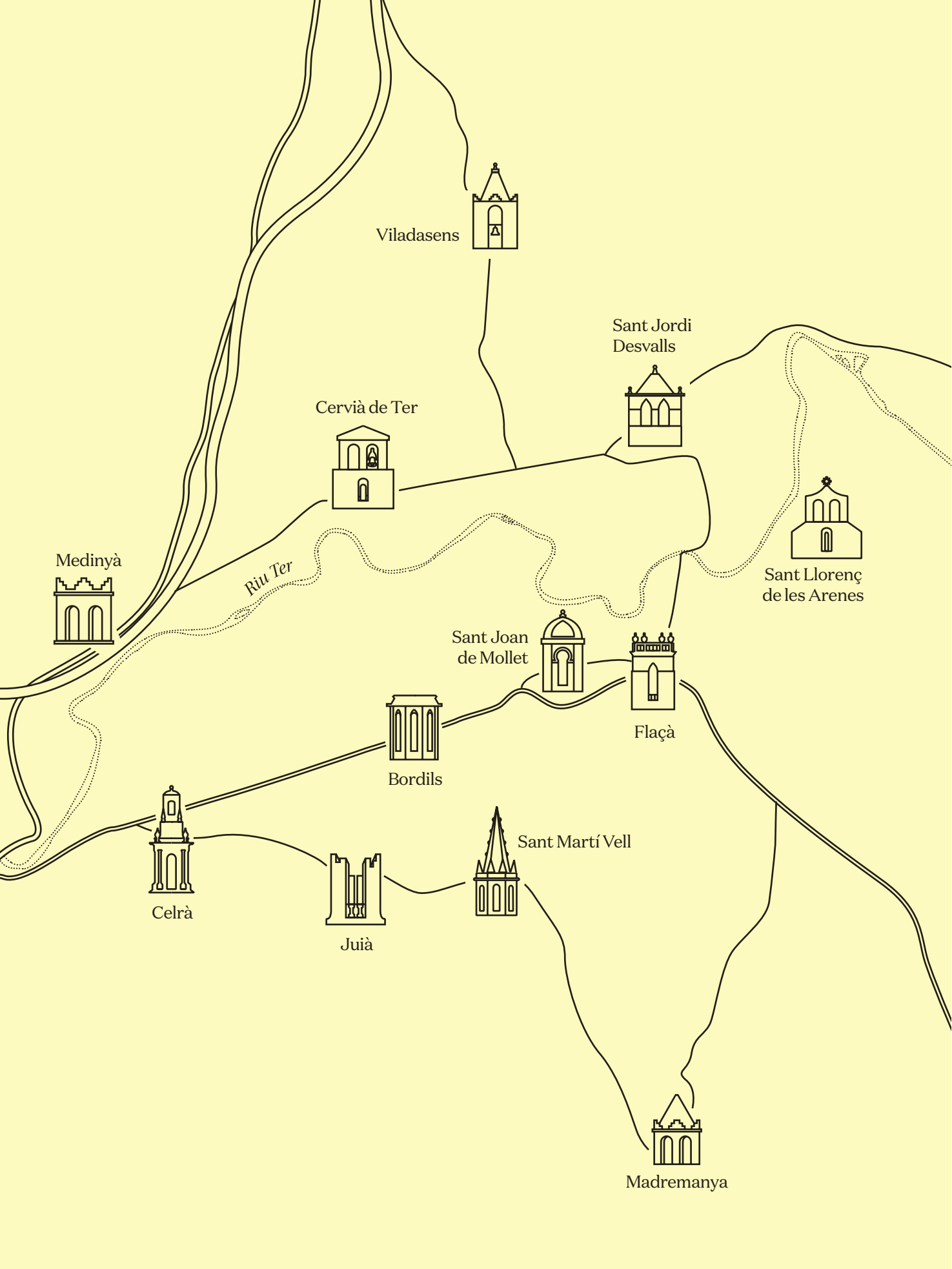
LA LLERA

DEL TER NÚM. 71

La revista de
Bordils, Celrà,
Cervià de Ter, Flaçà,
Juià, Madremanya,
Medinyà, Sant Joan
de Mollet, Sant
Jordi Desvalls,
Sant Llorenç de les
Arenes, Sant Martí
Vell i Viladasens

Hivern / 2026

La Llera del Ter
Hivern / 2026
Núm. 71

- Col·laboracions:**
- Jordi Barrera Coll
Enric Bisbe Company
Sandra Brunsó i Guixeras
Josep Burset Carreras
Marcel Busquets Casadevall
Clàudia Bussé Rojas
Berta Camps i Mora
Carme Congost Escura
Xavier Cortadellas Gratacós
Núria Esponellà Puiggermanal
Moisès Esteban-Guitart
Teresa Ferrés Bassols
Laia Gibert Salas
Judit Guixeras Roca
Mar Irazola Masfarré
Xevi Jou Viola
Íria Masó Planas
Joan Mateu
Lola Muxach Domingo
Raül Muxach Pagès
Rosa Pascual Batlle
Núria Pascual Viella
Jana Perich Adroher
Àngela Planas Ferrera
Ariadna Pons i Bagué
Francesc Prat Figueras
Marta Puig Parnau
Pitu Pujol Vila
Esther Sans i Prats
Albert Serrat Torrent
Miquel Terradez Valmaña
Guillem Trias i Valentí

- Fotografia:**
- Josep Burset Carreras
Enric Casals Alcalà
Maitane Guitérrez i Massa
Jesús Potrony Serret
Aniol Simon Surià

- Coordinació:**
- Mar Camps i Mora
Lia Pou Brugué

- Disseny i maquetació:**
- Marta Montenegro Carreras

- Correcció:**
- Anna Roig

Núm. 71

Hivern / 2026

EDITORIAL En fem 30! 04

LA IL·LUSTRACIÓ Cop. Cop, cop. 06

AVUI EN DIA

- 10 Veus de *La Llera*
- 16 El futur incert dels nostres boscos
- 20 Els murals que parlen de natura

L'ESPIELL

22 Un país de músics

TOT ENRAONANT

- 54 Josep Fané, de Can Franc de Cervià
- 58 Guillem Martínez, de Cal Cai de Madremanya
- 62 Carme Jordi, poetessa

COSES D'ABANTES

- 68 Quan anàvem a 'conferència'
- 74 Paraules al Vent!
- 78 Picanyol, el pare del bruixot
- 82 Un dels últims cornetes del Sàhara
- 86 La pèrdua d'un jaciment ibèric a Felines
- 88 L'ensenyament a Sant Martí Vell

PENSAMENTS

- 94 Francesc Prat
- 96 Xavier Cortadellas
- 98 Núria Esponellà
- 100 Mar Irazola
- 102 Moisès Esteban-Guitart i Joan Mateu

Fotografies de Josep Burset Carreras, Maitane Guitérrez i Massa i Aniol Simon Surià

En fem 30!

MAR CAMPS I MORA

Fotografia: Aniol Simon Surià

Era un dia d'aquells que no s'acaba d'aixecar: emboirat, tardorenc, de cel de plom. A mitja tarda, amb la Lia havíem quedat per fer un cafè al Centre Cívic de Celrà: em parlava del seu treball de fi de carrera sobre *La Llera del Ter*, la revista que havia desaparegut feia uns anys i ningú en sabia gaire bé el perquè. Ella tenia el neguit que el treball sortís bé –perquè la joventut és plena d'inquietuds que no ens permeten viure amb la despreocupació i el gaudi amb què la gent més gran diu que s'ha de viure en aquests anys primerencs– i jo, amb vint-i-tres o vint-i-quatre anys, com ella, tampoc tenia gaire clar cap a on tirar, ni a què dedicar-me, ni on viure: hi ha gent que triga a saber què vol fer, a la vida. Però aquell dia, aquella tarda, va ser decisiu. Aleshores, és clar, encara no ho sabíem.

Vam fer el cafè i vam sortir a caminar, vam baixar per les escales, dissimulades entre baladres, que condueixen al pas que, com el torrent de l'Aigua Calenta, passa per sota les vies i et condueix fins al carrer de la Cabanya. I vam seguir dret, dret, fins a creuar el polígon industrial i arribar als conreus i les arbredes entre la séquia Vinyals i el riu. Vam arribar fins a l'illa dels Salzes, que anys més tard desapareixeria amb un temporal, i vam recular: els dies de tardor, ja se sap, s'acaben aviat. En algun moment d'aquella passejada, ho vam dir: “Hem de recuperar la revista.” Fins que la Lia no em va parlar del seu treball, aquella idea, jo, no me l'havia plantejada mai. I mira que tothom la coneixia, la revista, i tothom hi havia sortit en una foto o altra i això, a la gent, a grans i petits, els feia il·lusió.

Crec que aquella tarda vaig sortir més convençuda jo que ella, de recuperar la revista. No sabíem, tampoc, com fer-ho. Ignoro si era la tardor del 2014 o la del 2015: el cas és que la revista va tornar a sortir a l'estiu del 2016, ara fa deu anys. Va tornar a arribar a les cases, doncs, després d'una aturada de cinc anys i coincidint amb els vint anys del primer número. Abans, però, havíem anat a parlar amb en Jordi Barrera Coll, en Xevi Jou i la Carme Congost de Bordils: ells havien estat darrere de la revista des dels seus inicis. Un dia d'estiu, vaig aturar-me a la carretera de Bordils per anar a veure en Jordi:

parlava amb orgull de la revista, en guardava tots els números i els havia digitalitzat. Alguns temes que s'havien tractat en els primers números eren sobre històries del tren petit, sobre les masies i les esglésies dels nostres pobles, sobre l'art del viverisme, sobre les barques que creuaven el riu i unien els pobles de banda i banda de la llera, però també sobre aspectes més globals que van fer canviar algunes dinàmiques socials i econòmiques: el pas de la pesseta a l'euro o la retirada de la Guàrdia Civil amb la implantació del cos del Mossos d'Esquadra. En Jordi em va contagiar el seu entusiasme: “Val la pena intentar-ho”, ens vam dir.

Però venia la part més feixuga: com passa en altres tasques i feines que requereixen un esforç, si sabéssim d'entrada tot el que ens comportaran, la majoria de vegades ens fariem enrere. La part més feixuga va ser contactar amb els ajuntaments de la llera del Ter, de tots els pobles els joves dels quals anaven a l'institut de Celrà. I cal recordar-ho: la revista neix l'any que l'institut de Celrà va obrir les portes. I darrere d'aquest centre i de la publicació hi havia una mirada de territori: es volia reforçar la unitat dels nostres pobles i evitar que l'alumnat s'hagués de desplaçar fins a Girona per estudiar. I això va ser un encert: unir tots els joves de la zona en un institut va permetre una coneixença i unes relacions que han tingut un impacte directe en aquest territori i han fomentat la riquesa associativa i cultural que s'hi viu.

Vam picar a les portes dels ajuntaments i vam tenir un èxit relatiu. Vam començar essent quatre municipis: Bordils, Celrà i Flaçà –els pobles que ja havien format part de la revista– i per primer cop s'hi va afegir Sant Joan de Mollet. Deu anys després, som els dotze pobles del que ja hem passat a anomenar, sense embuts, l'Empordà del Gironès. Perquè aquesta és l'altra: érem un territori sense nom. Girona queda a prop, però també lluny: hi ha gent d'aquests rodals que freqüenta més, molt més, la Bisbal d'Empordà. La comarca del Gironès no ens la sentim pas pròpia perquè aquí tirem més cap a la plana i cap a mar, resseguint el riu, i Pla ho sabia bé, que els nostres pobles són empor-

danesos tot i pertànyer a una altra comarca. Em fa la impressió que érem una terra de ni tu ni vós, fronterera. I el nom va venir amb la revista, amb la revista que va batejar en Xevi Jou, que diu que s'estarrufa cada cop que algú ho diu o ho recorda.

En aquest número, hem recollit les veus d'algunes persones que han treballat o col·laborat en els setanta-un números publicats. La revista, en els seus inicis es va encarregar a JJ Comunicació, de Pep Collel·ldemont, que va morir el desembre passat. En Pep va impulsar moltes revistes locals en diverses poblacions als anys noranta i se sorprendia de *La Llera del Ter* perquè era una revista que aglutinava més d'un poble. Una tasca, us ho podeu imaginar, gens fàcil. Abans de morir, ens va dedicar aquestes paraules: “Ja han passat trenta anys... Recordo com si fos avui aquelles reunions. He seguit la revista gràcies a en Jordi Barrera, que me l'ha anat enviant.” La Montse Vila, que va ser bibliotecària de Celrà, durant uns anys també va dur la revista i ho recorda així: “Hi havia una vegada un poble savi, però mut. Ple de persones sàvies. De sàvies pedres, arbres savis i un savi congost. Però mut. I, com se sol dir, si no hi ha relat, no hi ha res. *La Llera del Ter* va arribar per evitar aquest silenci.”

La revista ha anat creixent: i no només de pobles, sinó també de col·laboradors i col·laboradores. Som un equip de totes les edats: hi ha gent que escriu que va néixer anys després de l'aparició de la revista, hi ha periodistes que han començat la seva trajectòria en aquestes pàgines (en Xavier Pi, l'Oleguer Cebrià o l'Èlia Borràs), hi ha pares (en

Raül Muxach o en David Guixeras) que publiquen al costat de les seves filles (la Lola i la Judit). Una revista que, com veieu, gaudeix de bona salut: són moltes les persones animades a documentar o retratar la història i la vida dels seus pobles. I que duri: perquè ens queden moltes històries per escoltar, per escriure, per explicar. No donem l'abast. La fotografia d'aquest article, amb en Xevi Jou i en Jordi Congost, resumeix molt bé el que significa *La Llera del Ter* i què s'amaga rere la majoria d'articles: la trobada, l'escolta, els apunts per després escriure unes memòries que, si no es publicuessin, s'acabarien perdent. I no ens podem permetre, i menys ara, ser una comunitat desmemoriada.

Aquest any, també, s'ha publicat el primer llibre conjunt de tots els pobles: *Arquitectura medieval a la llera del Ter*, en què han col·laborat una trentena d'historiadors i fotògrafs locals. Celebrem la bona acollida que ha tingut. Després que sortís, li vaig dir a la Lia: “Hem de fer-ne un altre o dos, sobre esglésies i cementiris, i sobre masos i cases pairals.” La Lia em va tornar a frenar: “Gaudim d'aquest llibre”, em va dir. I tenia raó: les presses, sovint, et fan empassegar, i ha estat precisament l'anar fent xino-xano el que ha permès a aquesta revista arribar on ha arribat, on ni tan sols ens imaginàvem que arribaríem fa deu anys.

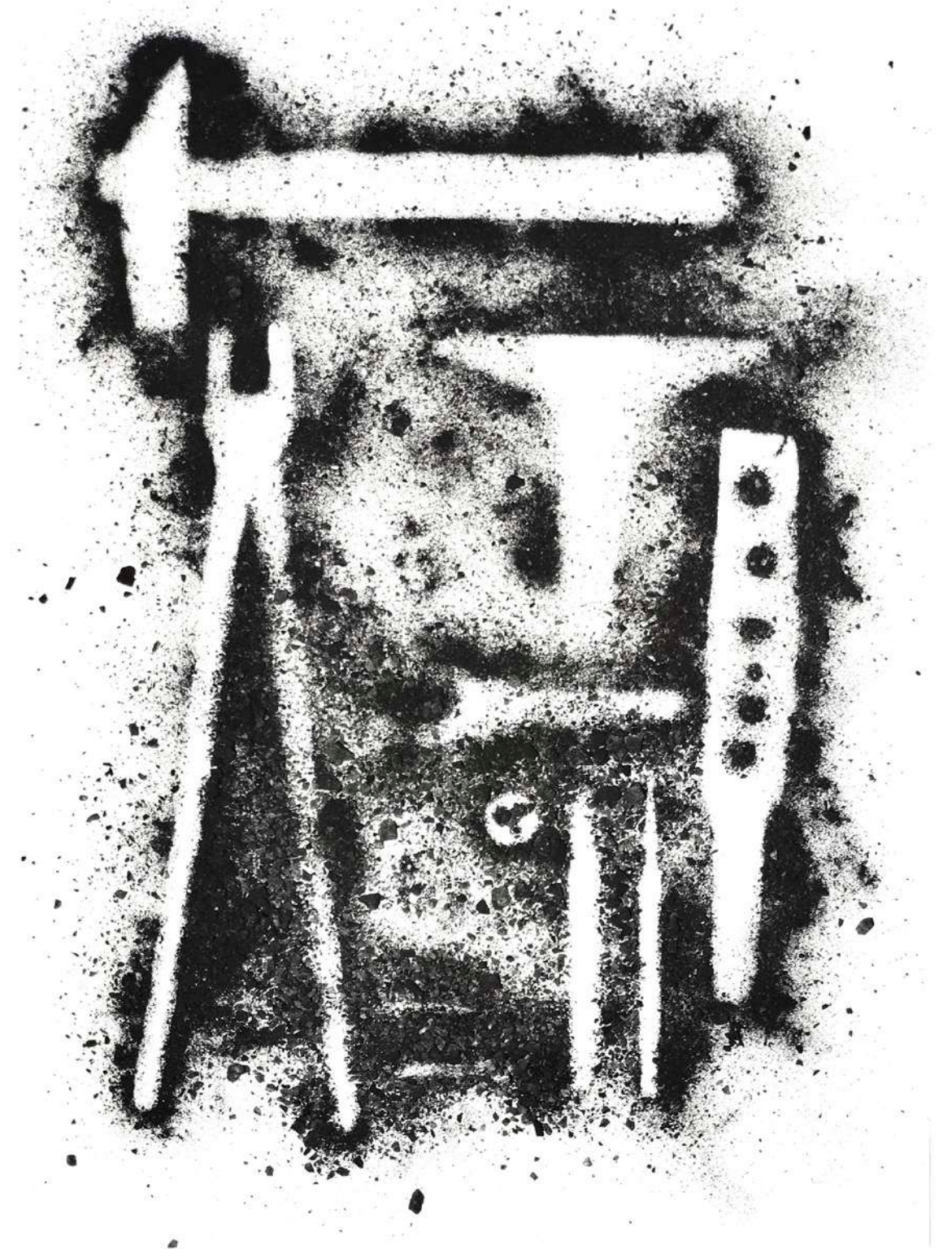
Però també sé que, quan hagin passat uns mesos, tornaré a insistir a la Lia per tirar endavant un proper llibre. I farà tot el possible perquè sigui una realitat. A vegades es necessita un cert equilibri per fer girar la roda: i nosaltres, almenys, tenim corda per estona ~

Cop. Cop, cop.

Ara que els llocs ja no ens fan,
i que el ferro ja no sona,
no en deixarem més, de marques,
ni d'eines,
ni de mans,
ni d'idees.

MARTA PUIG PARNAU

AVUI EN DIA

10
Veus de *La Llera*

16
El futur incert dels
nostres boscos

20
Els murals que parlen
de natura

Veus de La Llera

Un recull de les veus que han fet possible els 30 anys de recorregut de *La Llera del Ter*: des de les persones que la van impulsar l'any 1996 fins als col·laboradors i col·laboradores més joves, que encara no havien nascut quan la revista va arribar, per primer cop, a les cases

MIQUEL TERRADEZ

Col·laborador de Flaça

Quan vaig saber que la revista començava una nova etapa, em va fer il·lusió de seguida. Sempre he pensat que la nostra llera del Ter té un gran potencial i que ens faltava poder-ho projectar. Certament ho hem aconseguit i n'hem d'estar orgullosos. Tenim una bona revista i de ben segur que amb l'ajuda de tothom cada cop arribarà més lluny. Esperem-ho. Moltes felicitats!

KATERYNA SHKARINSKA

Col·laboradora de Cervià de Ter

La Llera del Ter m'ha donat l'oportunitat de convertir records i descobertes en paraules: des del castell de Cervià fins als artesans, la fleca o els músics del poble. Escriure-hi ha estat una manera de preservar la màgia d'aquest patrimoni quotidià, sovint discret però ple d'històries per explicar.

PITU PUJOL

Col·laborador de Flaça

Moltes vegades, allò que costa més d'apreciar és el que tenim just al davant. Ens envolta, ho veiem cada dia, però no sempre ho coneixem prou bé. David Foster Wallace ho explica perfectament en un breu relat en el seu magnífic llibre *L'aigua és això*:

Hi ha dos peixos joves que van nedant i es troben un peix més vell que neda en direcció contrària, els saluda amb el cap i diu: "Bon dia, nois. Com està l'aigua?" I els dos peixos joves continuen nedant una mica més i al final l'un mira l'altre i fa: "Què collons és l'aigua?"

L'aigua és aquesta realitat immediata que ho impregna tot, però de la qual gairebé no en parlarem mai perquè és massa present, massa quotidiana. Per a mi, la revista *La Llera del Ter* s'ha convertit en això mateix: un altaveu que permet explicar les històries petites dels nostres pobles, de la nostra gent, de la nostra llera. Sense ella, aquesta realitat immediata quedaria silenciada i fora de l'abast.

PEP COLLELLDEMONT

Impulsor del projecte amb JJ Comunicació (1996-2006)

Carai, ja han passat trenta anys... Recordo com si fos avui aquelles reunions. He seguit la revista gràcies a en Jordi Barrera, que me l'ha anat enviant. Ho feu molt, molt bé. Felicitats!

MONTSE VILA

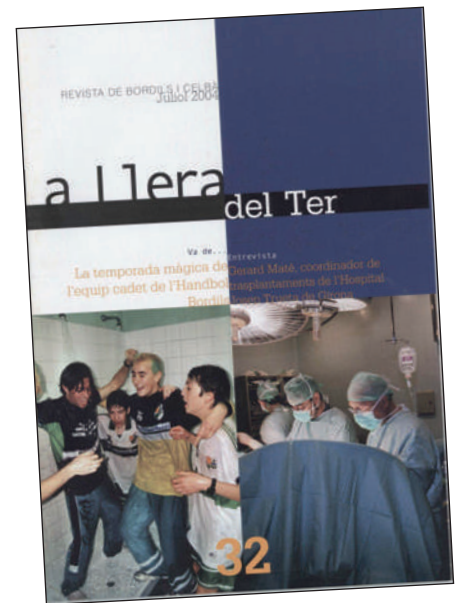
Coordinadora de la revista (2006-2011)

Hi havia una vegada un poble savi, però mut. Ple de persones sàvies. De sàvies pedres, arbres savis i un savi congost. Però mut. I, com se sol dir, si no hi ha relat, no hi ha res. *La Llera del Ter* va arribar per evitar aquest silenci. Li dec gairebé tot el coneixement que tinc de la zona, una pila de records, moltes amistats i aquell foradet de melancolia que sento quan retorno. No sé si es tractaria de repassar el que cadascun de nosaltres vam fer per la revista. En tot cas, només se m'acudeixen coses que la revista va fer per mi. Potser és això el millor que en puc dir.

JORDI BARRERA COLL

Impulsor de la revista i membre de l'equip de redacció

Aquests trenta anys de *La Llera del Ter* són per agrair a totes i tots l'esforç i la dedicació a fer aquesta revista tan esplèndida de manera totalment voluntària. És un plaer viure aquest projecte amb tots vosaltres, de veritat, i sincerament crec que és un orgull més que meregut per tota la trajectòria d'aquesta revista i per veure com s'han unit tants pobles. És una satisfacció. Per acabar, només desitjo llarga vida a la revista *La Llera del Ter*!

XAVIER PI

Col·laborador de la revista (1999-2010)

Fa més de vint anys, *La Llera del Ter* va ser la meva porta d'entrada al periodisme. Recordo com durant els caps de setmana, perquè estudiàvem a Barcelona, recorriem els tres pobles i fèiem les entrevistes i els reportatges amb un casset i una càmera de fotos petita. I els inicis sempre queden, perquè ara les notícies locals i comarcals –i les històries que hi ha al darre– formen part del meu dia a dia.

MARIA PUIG

Col·laboradora de Madremanya

Me'n recordo molt de tots els textos que he escrit per a *La Llera*. Segur que hi fa que no són pas gaires, però, com que en tots t'hi has d'endinsar, per poder-los escriure, després et queden una mica a dins. T'endinses molt a cada història i, després, les escrius. Proves de donar-los una certa veu i esperes que, en ser llegides, puguin ser escoltades, imaginades i compartides per altra gent. Com si s'expliquessin a la vora del foc d'una casa de pagès ben ampla. I com més històries hi sonin, millor.

RAÛL MUXACH

Col·laborador de Sant Jordi Desvalls

Per a mi, *La Llera* és un document imprescindible per enfortir-nos i explicar-nos com a petita comunitat en un món que cavalca cap a la despersonalització. I també veig la publicació com una manera de donar veu a tothom, perquè hi escriuen persones de perfils molt diferents, totes imprescindibles. Llarga vida a *La Llera*!

OLEGUER CEBRIÀ

Col·laborador de Sant Joan de Mollet

La meva anècdota és una mostra de què significa per a mi ser col·laborador de *La Llera*. Fa uns anys, un matí de cap de setmana va sonar el timbre a casa dels meus pares. Era en Ramon Vidal, antic alcalde de Mollet. Ens vam saludar i em va preguntar: "Tu, nen, ets el que escriu a la revista d'aquí del poble?" Dos minuts després de contestar-li afirmativament, ja tenia una proposta detallada de reportatge que ell considerava interessant que poguéssim publicar. Un exemple de la proximitat de *La Llera* i de com la gent se sent seva la revista.

VICENÇ RIGAU

Impulsor de la revista

Recordo les primeres reunions. Les cares de sorpresa i fins i tot d'incredulitat per la proposta. Alhora, també, l'emoció d'imaginar el que podia ser el repte de fer-ho possible. El temps ha demostrat la necessitat i la importància del projecte. Ha esdevingut molt més que una revista. S'ha creat el vincle de pertinença a un territori, la llera del Ter. Em sento agraït d'haver format part del grup impulsor i que encara continuï viu.

EDUARD CARRERAS

Col·laborador de Sant Llorenç de les Arenes

Per a mi, *La Llera del Ter* és formar part d'un territori compartit. La revista és una finestra que et permet descobrir i valorar persones, històries i llocs que tenim molt a prop i que sovint desconeixem. També és memòria col·lectiva: una manera de preservar el que som, d'on venim i de posar en valor el paisatge i la gent que hi viu.

MARCEL BUSQUETS

Col·laborador de Sant Joan de Mollet

Recordo un sopar que vam fer a Celrà, a casa la Mar, ara deu fer dos o tres estius, amb força col·laboradors. Es va parlar del recorregut de la revista, d'expandir-la (encara faltaven alguns pobles), d'anècdotes... Vaig poder veure i pensar que era molt especial el projecte que s'havia creat, amb gent de diferents edats i indrets, i, sobretot, que teníem també una petita pàtria comuna –la llera– i això ens movia a fer projectes que la revista recollia i els donava veu, del més local al més global.

DAVID GUIXERAS

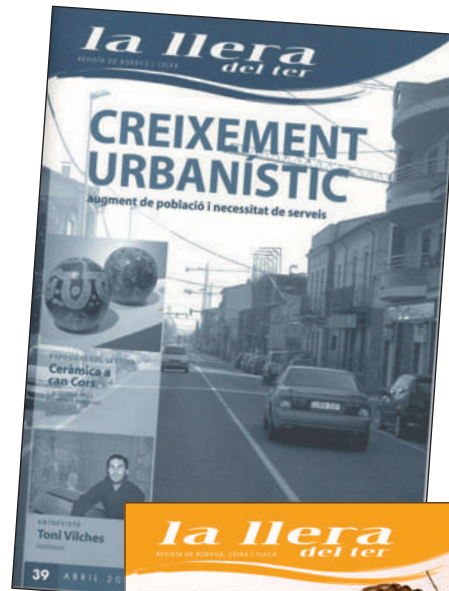
Col·laborador de Sant Joan de Mollet

La Llera del Ter em va donar l'oportunitat de tornar a practicar dos dels oficis que més m'agraden: el de periodista i el d'historiador local. Soc de Figueres i entre els 16 i els 24 anys vaig col·laborar setmanalment, sense interrupció, als dos setmanaris de la meua ciutat, fins que em vaig deixar seduir per la filologia i la traducció. *La Llera* m'ha permès descobrir la història del meu poble d'adopció, Sant Joan de Mollet (Mollet de Ter, m'agradaria que es tornés a dir algun dia). Des de fa tres números, he passat el relleu a la meua filla, la Judit, que ha publicat el seu primer article a la mateixa edat que jo vaig publicar el meu a *Hora Nova*. Espero que gaudeixi sempre d'explicar històries. No se m'acut res millor a la vida, llevat, potser, de llegir les històries que escriuen els altres. A *La Llera* n'he descobert un munt.

FERRAN BERTRAN

Col·laborador de Juià

Un acte de resiliència i d'amor és recordar, en la memòria rau la identitat, de qui som i també qui érem, amb els bocins d'actes, paraules i persones tracem la nostra història col·lectiva. La Llera del Ter que va començar quasi com un anuari ha anat esdevenint, amb el pas dels anys i de molta feina, un recull de memòries del passat i cròniques del present que determina l'empremta d'un indret cada cop més propi. La Llera ha posat paraules als enllaços entre pobles i veïnats reivindicant les idiosincràsies pròpies que determinen la nostra cultura i patrimoni envers els altres. La Llera és un recorregut que ens recorda d'una forma incansable el que ens fa ser qui som..

TERESA FERRÉS

Col·laboradora de Medinyà

Ja fa més d'un any que Medinyà forma part de la revista *La Llera del Ter*. Ens fa molta il·lusió poder participar en aquest rai d'històries i records que baixa amb força pel transcurs del riu. Que en siguin molts més podent-ne llegir les pàgines!

JESÚS POTRONY

Fotògraf de Cervià de Ter

Jo, com molts aficionats a la fotografia (i més encara des de la digitalització), tenia un catàleg molt gran, del qual pràcticament només gaudia jo. El fet de col·laborar amb *La Llera*, a part de ser molt gratificant, fa que molta més gent pugui veure les meves fotos. També m'obliga a agafar la càmera per fer fotos que, d'altra manera, potser no hauria fet mai...

ROSA GIL

Col·laboradora de Viladasens

Vaig descobrir la revista *La Llera del Ter* un hivern, a Celrà. Una gran troballa. Des de llavors, l'he seguida incondicionalment. Poder-hi escriure des de Viladasens m'ha permès fer un periodisme tranquil, aquell que es pot construir a foc lent, un periodisme que dona veu a veïns i veïnes d'un territori únic, d'un paisatge humà que té una riquesa extraordinària. I la revista en dona fe. Periodisme necessari.

XEVI JOU

Impulsor de la revista i col·laborador

Si la memòria no em falla, el dia de la tardor del 1992 que vam proposar un nom per a aquell projecte –i segons ja en fa esment l'editorial del núm.1 de la revista: “La tasca de triar el nom de la publicació va esdevenir alhora feixuga, divertida i enriquidora”– vaig proposar diversos noms: L'Eixida, El Xipolleig del Ter, Baix Empordà del Gironès, El Bruel del Ter, La Barca, El Cloquer, L'Era... I entre aquests noms vaig proposar també el de *La Llera del Ter*, que és el que tothom va votar, ja que fa referència a una part de la plana per on discorre el Ter i vam considerar que era molt adequat perquè era un nexa comú a tots els pobles que vam iniciar el projecte. Doncs, a hores d'ara, encara m'estarrufo quan el sento.

ÍRIA MASÓ

Col·laboradora de Celrà

El projecte de *La Llera del Ter* funciona gràcies a la implicació, la il·lusió i l'esforç de la gent del tots els pobles. Durant mesos, ens involucrem en un objectiu comú: fer possible un mitjà de comunicació local, pròxim i de qualitat, en què la veu protagonista sigui la dels veïns i veïnes. Precisament això és el que la fa especial: un projecte construït entre tots i pensat per a tothom.

PAULA ROS

Col·laboradora de Bordils

Quan es va reprendre la publicació de *La Llera del Ter* l'any 2016, no vaig dubtar a participar-hi. No en recordo el motiu, però, per a mi, la revista encara significa el mateix. Entusiasme, descoberta, col·lectivitat, comunicació local, proximitat i una manera d'arrelar-nos més, no oblidar i posar en valor tot allò que conforma el lloc on vivim. Una revista per conèixer, pensar, compartir i fer-nos parlar.

ANNA PRESAS

Col·laboradora de Celrà

Participar a *La Llera* sempre és com tornar a casa. Llarga vida a aquesta revista que ens fa redescobrir els nostres pobles i estimar-los encara més!

FRANCESC PRAT

Col·laborador de Celrà

Barrejant memòria i disseny. Tots ho hem experimentat: hi ha atzars que es produeixen i, passats uns anys, ens adonem que gràcies a aquell fet se'ns han despertat unes il·lusions, una creativitat que ens han ajudat a viure. Quan amb la publicació de *Cel·lístia*, el 2017, donava per acabada la meua breu producció literària, la Lia Pou i la Mar Camps, coordinadores de revista *La Llera del Ter*, em van demanar de col·laborar-hi. Amb sinceritat, els vaig dir que pensava que no escriuria més. Però la seva sol·licitud es va produir, per atzar, just quan els records d'infància i joventut, per causa de l'edat, se m'intensificaven més –vaja, quan encara se'm fan més poètics els versos més famosos de Wordsworth: “I encara que la llum, abans tan viva, / ja s'allunyi per sempre dels meus ulls / i no puguin tornar-me aquelles hores / de resplendor a les herbes i de glòria en la flor [...]”– i, d'altra banda, en aquests anys d'incertesa social i política en què es fa imprescindible defensar la civilització humanista, basada en els drets humans, perquè els manipuladors de la informació, del poder dels diners i la justícia aconseguixen que governs dictatorials, imperialistes i violents, que no dubten a utilitzar la invasió i la guerra contra adversaris que consideren més febles, es vagin imposant arreu del món. Aquests dos motius, la intensificació dels records i el desig de futur civilitzat, van fer que sentiments, idees i emocions se m'anessin formulant amb articles que s'adequaven a la revista que coordinen la Mar i la Lia. I a mi, escriure'ls, corregir-los i veure'ls publicats m'ha fet molta il·lusió i bona companyia. Per això aprofito la celebració dels trenta anys de la revista per donar les gràcies a la Lia i la Mar, a tot l'equip, als lectors, a tothom que fa possible aquesta revista, un model de treball en equip i desinteressat que va posant els nostres pobles a un nivell de qualitat cultural que no hauríem pogut somniar.

ÈLIA BORRÀS

Col·laboradora de Celrà

Només puc agrair a *La Llera* haver-me donat l'espai per escriure quan n'estava aprenent. Recordo el primer article en què m'ho vaig passar bé fent l'entrevista, transcrivint i escrivint. Era sobre la pagesia a Bordils i allà vaig fer un “clic”. “Doncs això m'agrada”, vaig pensar. Des de llavors, fins ara, *La Llera* m'ha acompanyat i ha passat de ser una revista, una imatge a casa els meus avis de Celrà, a ser part del que soc avui.

CARME CONGOST

Impulsora de la revista i membre de l'equip de redacció

Recordo, a finals del 1995, les trobades i converses que vam tenir alguns regidors de Bordils i Celrà per poder iniciar el projecte d'una revista compartida amb els pobles veïns. No va ser gens fàcil, però la perseverança i la il·lusió van fer que a poc a poc anéssim trobant com fer-ho per publicar el número 1 de la revista, al juliol del 1996. I ara, després de trenta anys, continuo veient la il·lusió i la perseverança en els joves col·laboradors que fan que *La Llera del Ter* segueixi i avanci. L'objectiu inicial s'ha superat amb escreix, hem d'estar orgullosos del camí recorregut, hem millorat en continguts, hem augmentat els pobles implicats i ens ha ajudat a conèixer persones, llocs, històries... i a estimar el lloc on vivim, la llera del Ter. Per molts anys continuem llegint-la i gaudint-la!

Vista aèria de la zona forestal afectada per l'incendi del 3 d'agost del 1947; uns boscos que s'han recuperat de manera natural

ENRIC BISBE Fotografia
Aniol Simon Surià

El futur incert dels nostres boscos

El massís de les Gavarres destaca per un extens paisatge forestal mediterrani, dominat per les suredes, que n'ocupen grans extensions. Hi tenen representativitat les pinedes de pinastre, pi de llei i pi blanc, els alzinars i les brolles de bruc. La presència humana des del neolític, amb assentaments estables i activitats agràries, ha modelat al llarg dels segles la diversitat forestal actual

La continuïtat d'aquests boscos en un territori de terra baixa i estius rigorosos fa que el foc sigui la seva principal amenaça. L'incendi és alhora un element natural propi del bosc mediterrani: reinicia els processos ecològics i permet la regeneració d'espècies adaptades, moltes de les quals

rebroten de soca o germinen ràpidament després del pas del foc.

La diferència entre zones mantingudes històricament com a forestals i àrees transformades per a l'ús agrícola és clara. El sector central i les zones abruptes del massís conserven el caràcter fores-

Les àrees properes als nuclis de població, com l'àmbit de Celrà a Madremanya, van ser desforestades entre els segles XI i XIII per destinar-les a conreus de vinya, avellaner, castanyer i, en menor mesura, d'olivera

tal, tot i que van ser intensament aprofitades fins a mitjan segle XX. Les àrees properes als nuclis de població, com l'àmbit de Celrà a Madremanya, van ser desforestades entre els segles XI i XIII per destinar-les a conreus de vinya, avellaner, castanyer i, en menor mesura, d'olivera. L'abandonament d'aquests cultius després de la fil·loxera (cap al 1880) i especialment a la primera meitat del segle XX va afavorir la reforestació natural, amb l'expansió de pinedes joves.

Actualment, les Gavarres viuen el moment de màxima extensió forestal dels darrers dos segles. La major part dels boscos són joves i en procés de maduració, amb una dinàmica natural de competència entre espècies que tendeix a afavorir les més longeves i resistents, com l'alzina i la surera. Són ecosistemes que evolucionen lentament cap a formacions més estables i madures.

USOS HISTÒRICS I ACTUALS

Durant segles, el bosc va ser una font essencial de recursos: llenya, carbó, feixines per a forns i bòbiles, i fusta, especialment de castanyer, molt valorada per a la fabricació de botes i atuells. A la primera meitat del segle XX, amb l'aparició de la fàbrica Pagans situada a Celrà, se'n va aprofitar llenya per a l'obtenció de tanins per a la producció de tints i adob de pells naturals.

Avui, gran part del territori ja no té una gestió forestal productiva, sobretot al sector nord, on les propietats són petites i poc rendibles. Els principals aprofitaments al massís se centren en la sureda, el recurs més valuós i amb un torn de pelada d'uns 14 anys. La fusta de pi per a serra i biomassa hi té una certa importància; per contra, la producció de llenya és poc rellevant i sovint es limita a l'autoconsum.

Els boscos, a banda de la producció de recursos, ofereixen valuosos serveis ecosistèmics: protegei-

xen el sòl, regulen el cicle de l'aigua, retenen carboni, alliberen oxigen, filtren contaminants i sostenen una elevada biodiversitat vegetal i animal. També són escenari d'un ús social creixent, especialment vinculat al lleure i a activitats esportives, que reforcen la relació entre les persones i el paisatge.

POSSIBLES INTERVENCIIONS PER A LA CONSERVACIÓ

Per garantir-ne la conservació, cal impulsar una gestió forestal respectuosa amb els processos naturals. Les aclarides i estassades selectives permeten afavorir els arbres més vigorosos, millorar-ne la resistència a sequeres i incendis i avançar cap a formacions més madures d'alzinar i sureda. Es tracta d'accelerar la dinàmica natural sense perdre valors ecològics, tot reduint el risc d'incendi i assegurant la persistència del bosc com a element clau del paisatge.

El bosc és, alhora, un espai d'interacció complex entre multitud d'organismes vius que competeixen, però també cooperen. Els arbres es donen ombra, protegeixen el sòl i estableixen relacions de simbiosi amb els fongs, amb els quals intercanvien nutrients en benefici mutu. Comprendre aquesta xarxa de relacions és essencial per a una gestió forestal que eviti grans alteracions ecològiques i, sobretot, la pèrdua de sòl. Les intervencions amb maquinària pesada han d'assumir aquest repte i minimitzar-ne l'impacte.

LA CLAU: GESTIÓ I PREVENCIÓ

La tendència natural dels boscos de les Gavarres és cap a la seva reconstitució ecològica, però el futur és incert. El canvi climàtic, amb estius més llargs i secs i una reducció de les precipitacions, representa una amenaça creixent. L'episodi de se-

Alzinar jove ben constituït, a Celrà, en un àmbit on els clots resultants de l'arrencada de les oliveres evidencien els usos agraris d'olivet del passat i la gran capacitat de recuperació del bosc originari

quera del 2023-2024 ha provocat la mort de nombrosos exemplars de pi pinastre, castanyer i roure martinenc. Les projeccions a 25 anys apunten que fins i tot espècies mediterrànies com l'alzina sure-ra podrien veure's afectades per la manca d'aigua i l'augment de la temperatura, amb la consegüent pèrdua de valors forestals i un increment del risc d'incendis.

Els grans focs podrien degradar el bosc cap a formacions joves i arbustives, més vulnerables, menys capaces de retenir carboni i amb pèrdua

de biodiversitat. Per això, la gestió i la prevenció són clau per mantenir el mosaic de pinedes, alzinars i suredes que caracteritza aquest massís. Avui, en molts indrets, els clots de l'arrencada d'antics olivets i els marges de feixes recorden els usos agrícoles del passat, en un context dominat per boscos joves. Aquest paisatge en transformació és testimoni de la capacitat de regeneració del bosc mediterrani, que, malgrat els reptes, continua essent un símbol de resiliència i de la profunda relació entre la natura i l'home a les Gavarres 🌿

JOSEP BURSET Fotografia
Josep Burset

Els murals que parlen de natura

Si veniu a Juià, de la carretera estant podreu veure tot d'animals de la nostra fauna més propera, en un entorn de camps i boscos de les Gavarres, que posen color a unes parets que abans eren nues

Aquest estiu passat, a Juià, hem estrenat uns murals a les parets que donen a la carretera de l'edifici polivalent i del transformador de l'electricitat, obra de l'il·lustrador i muralista d'Ivars d'Urgell Swen Schmitz Coll (Friburg de Brisgòvia, 1995).

En Swen té com a referent artístic el pintor impressionista Claude Monet i li agrada donar vida i color a parets grises que estan en desús. L'any 2019, l'artista es va embarcar en el projecte Enciclopèdia Mural, que, a través dels murals, vol donar a conèixer la flora i la fauna autòctones de les diferents comarques de Catalunya d'una manera artística i amb respecte pel medi ambient. Podem veure murals dedicats a aquest projecte en mu-

nicipis del Vallès, el Pallars o la Plana de Lleida. Fora de Catalunya, també podem trobar murals seus a Gallocanta (Aragó) i en diferents ciutats d'Alemanya, Islàndia, Argentina o Xile. Una de les seves obres més destacades és un mural de 400 metres que va pintar al Parc Fluvial del Besòs.

Que els murals d'en Swen arribessin a Juià ha estat fruit d'un cúmul de casualitats i voluntats. La Gemma Mateu, veïna de Juià, va veure un mural seu a Ruplà, a la Festa de la Natura de l'any 2024, i es va dir: "Jo vull això per al meu poble".

Després de posar-se d'acord amb l'Ajuntament, la Gemma va contactar amb en Swen Schmitz per correu electrònic i li va proposar de fer un mural a

Juià. A partir d'aquell moment, al poble es va obrir un procés participatiu, en què hi va dir la seva fins i tot la mainada del Casalet del Bosc, per decidir quins animals i plantes del nostre entorn havien de ser representats al mural.

A principis d'estiu, a les estones que el sol no picava gaire, podies veure la furgoneta d'en Swen aparcada a la pujada del polivalent. L'artista, amb el seu barret de palla, feia sortir del no-res una xibeca,

una òliba, un reientinc, una puput, un senglar, una guilla, un teixó... En Swen va tardar dues setmanes a omplir les parets de bellesa amb animals i plantes del nostre entorn, fent servir totes les varietats cromàtiques de la pintura plàstica d'exterior.

Quan contemplem aquest murals, ens adonem que l'art, a més de transmetre emocions i sentiments, també és difusor de coneixements i ens acostava a la natura i al nostre entorn

L'ESPIELL

Un país de músics

Fotografia
Maitane Gutiérrez i Massa / Jesús Potrony Serret / Aniol Simon Surià

D'entrada, no ho sabíem pas, que aquest nostre era un país de músics: n'hi ha tants, que hem dedicat dos números a aquesta temàtica. A molts, ho veureu, aquesta passió els ve de casa. També us adonareu de la fal·lera musical arrelada a Cervià de Ter: s'ho han encomanat els uns als altres. Però també hi ha tingut molt a veure l'Escola de Música del Gironès, amb seu a diferents pobles, on s'han format la majoria de músics. I aquí hi ha dues figures clau que han endinsat moltes persones en aquest món durant els últims trenta anys: la Glòria Galindo i la Maria Martínez

PITU PUJOL Fotografia
Arxiu

Josep Capdevila, del món a la llera

La llera del Ter és terra de músics i d'artistes, d'això no n'hi ha cap dubte. N'hi ha que hi han nascut i s'hi han format, però també n'hi ha que han vist en el nostre territori un espai perfecte per instal·lar-s'hi i per tirar endavant els seus projectes vitals

En Josep Capdevila el podem encabir dins aquest segon grup, és a dir, els que han valorat que entre les Gavarres i el riu Ter s'hi viu bé i “és bo per estar-hi”,¹ tal com ja havia pogut apreciar Pla.

Crec que no hi ha cap dubte que el músic sabadellenc ha voltat món i n'ha vist de tots colors, i, fins i tot, de ben segur que ha pogut contrastar i valorar a quins llocs val la pena viure.

Així doncs, d'entre tots els indrets possibles, ha decidit establir la seva residència a la llera, un territori que coneixia molt bé de les seves estades a Madremanya quan volia desconnectar de la voràgine madrilenya.

¹ Pla, Josep. *El meu país. Obra completa de Josep Pla*, vol. VII. Edicions Destino, 2004.

No deu ser gens fàcil cercar un indret adequat per instal·lar-s'hi essent una persona tan mediàtica. De ben segur que cal tenir en compte molts pros i contres, entre els quals també cal valorar el tarannà de la gent.

Podem afirmar que la gent de la llera és tranquil·la i compromesa, molt lligada a la terra i al seu entorn, però també sabedora de la llibertat personal i la intimitat. Per tant, que sap mantenir la discreció i viure amb normalitat l'arribada d'un músic tan reconegut com en Josep.

Recordo una anècdota que em va explicar un bon amic, que, entre la concurrència de clients assidus que té al seu negoci, va dir al nostre músic: “Saps que ets ben igual que en Sergio Dalma?”

i la resposta encara fou més tronada: “No és que m'hi assembli, és que ho soc!”

El músic, molt més conegut com Sergio Dalma, ha esdevingut un veí més, un llerenc més, una persona anònima però mediàtica, plena de talent i de vivències extraordinàries, que aporta a casa nostra un bagatge cultural i personal incomparable i que, alhora, pot ajudar la veïna a buscar les gallines que se li han escapat de bon matí.

Avui en dia, la seva música ha reprès un matís italianitzant, ja que el seu darrer projecte, en el qual està plenament abocat ara mateix, és *Ritorno a Via Dalma*. Un recull de temes de cantants italians que ens ressonen plenament, que ens retornen a

un món autèntic, allunyat de les modes superficials actuals, i que ens permeten connectar, a través de la seva veu, amb l'essència cultural mediterrània.

Cançons com “Rumore”, de Raffaella Carrà; “Parole, parole”, de Mina i Alberto Lupo, o “Baila morena”, de Zucchero Fornaciari, esdevenen, amb la veu de Sergio Dalma, autèntiques joies d'art per al públic local i internacional.

Amb veïns com ell, la llera s'enriqueix, agafa més tonalitats musicals i, sobretot, personals. I és que a vegades “menys és més”, i la tria de viure d'una manera més serena, arrelada i autèntica esdevé una premissa del tot coherent amb la magnífica personalitat d'aquest gran cantant ■■■

LAIA GIBERT SALAS Fotografia
Arxiu

Toni Beiro, el cantautor de l'ànima

Combina diferents estils de música per crear la seva pròpia tendència: des del flamenc fins al rock and roll, passant pel reggae i el blues. Escriu i compon cançons d'arrel per ser cantades amb ànima, com feien els seus referents: John Mayer, Eric Clapton o Sting

Toni Beiro és un cantautor olotí que va començar la seva carrera musical fa uns vint anys. Tot i que els seus inicis són garrotxins, va anar a viure a Girona i va acabar instal·lant-se a Celrà fa una colla d'anys.

Ja des de ben petit s'interessava per la música i va aprendre a tocar la guitarra de manera autodidàctica als deu anys. El seu primer concert va ser a l'Escola Pia d'Olot en una actuació de final de curs amb dos dels seus amics.

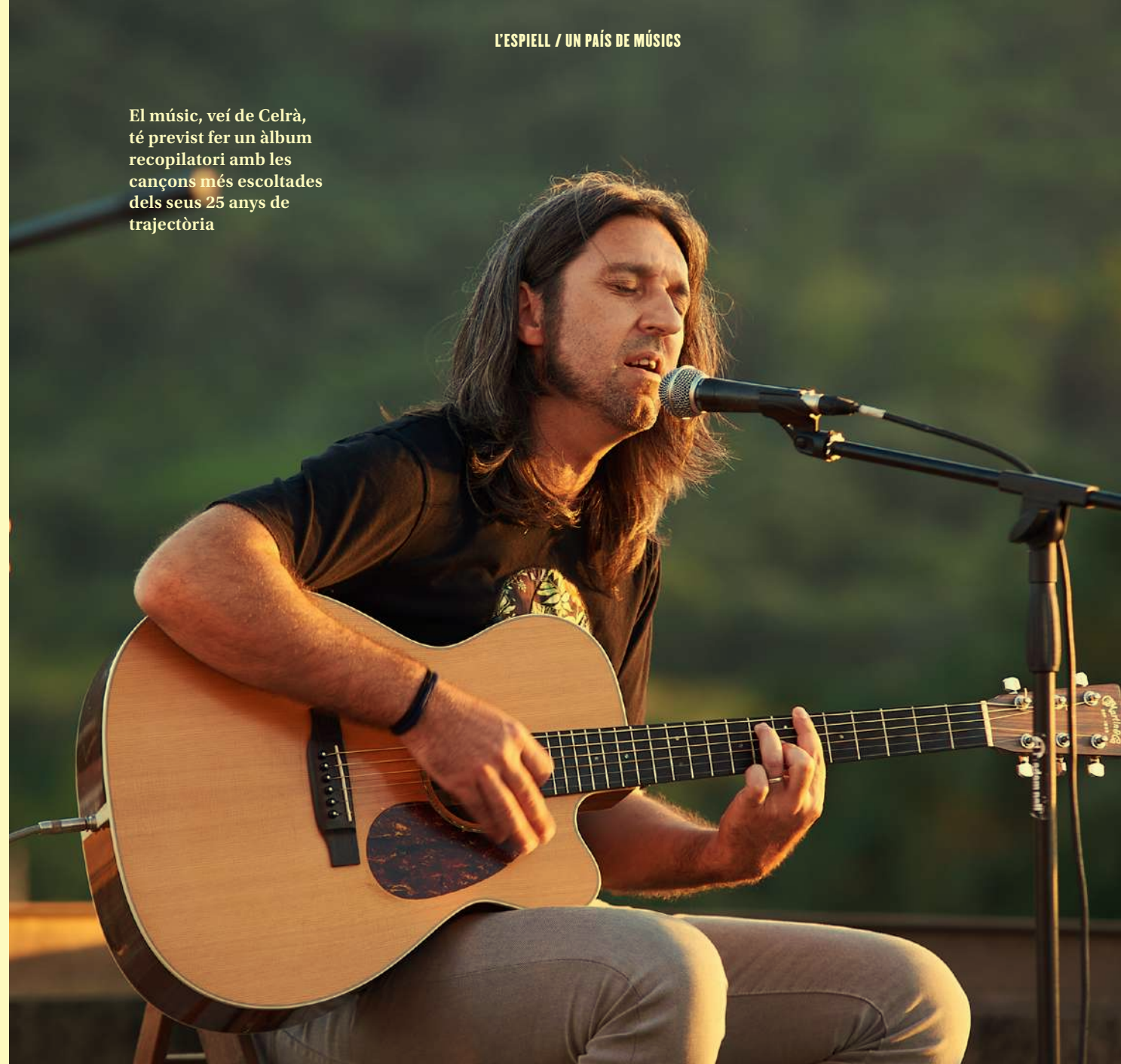
Més tard, aquest trio es transforma en el grup Stops, amb el qual passa diversos anys tocant versions. Però quan té vint-i-sis anys grava en solitari una maqueta titulada *Por narices* i l'envia al concurs d'artistes i bandes emergents de l'Embar-

raca't de Figueres. La proposta és tan ben rebuda que queda en primer lloc i les seves sis cançons es fan famoses arreu de Catalunya.

Gràcies a aquesta difusió, acaba fent primer de tècnic de *backline* i després de teloner en una gira del famós cantant Antonio Orozco. En acabar l'experiència, l'equip d'Orozco en queda tan content que graven un disc conjuntament: *Indomable*. Això li atorga encara més prestigi en el món musical i el porta a escriure i compondre sis discos més.

L'artista té en gran estima aquest primer disc, ja que considera que totes les cançons estan fetes amb molt d'afecte. A més d'aquest àlbum, també té una cançó que li ha proporcionat molta popu-

El músic, veí de Celrà, té previst fer un àlbum recopilatori amb les cançons més escoltades dels seus 25 anys de trajectòria

laritat, "El petit més gran", feta especialment per homenatjar el famós futbolista Leo Messi.

Per escriure aquests grans èxits, Toni Beiro ens explica que primer fa la música i després busca els acords adients i la melodia perfecta per a la lletra que ja té al cap. Les seves cançons parlen d'inquietuds, desamors, esperança i perseverança. En definitiva, de temes universals que totes i tots ens preguntem.

Cal recalcar, també, que a part de músic i cantant és professor. Fa classes particulars de guitarra. Ell les anomena *classes de sentiment*. De cara

al futur, Beiro té previst fer un disc recopilatori de les cançons més escoltades en els directes dels últims vint-i-cinc anys de la seva carrera.

Ell es considera un cantautor autèntic perquè diu el que sent. No compon per marcar tendència, sinó que escriu les cançons que li surten de l'ànima per al seu públic i no per als crítics musicals.

Actualment, creu que el mercat musical català no es troba en la seva millor situació i que, tot i el talent d'alguns artistes, seria important donar visibilitat a un ventall més ample de músics

ÍRIA MASÓ PLANAS

Fotografia
Maitane Gutiérrez i Massa

“La música és la meua vida, però el meu territori també”

Nascut a Fornells de la Selva, però arrelat a Celrà, en Xarli Salas acumula més de vint anys de trajectòria com a músic. Intèrpret, compositor i baixista, ha format part de nombroses bandes, entre les quals destaquen Burman Flash, la formació catalanoitaliana La Maquina o la històrica banda de punk italiana Ghetto 84. Ara, des de fa tretze anys, és membre del grup Juantxo Skalari & La Rude Band, amb el qual ha recorregut mig món

Amb un miler de concerts a les espatlles i diverses gires intercontinentals, en Xarli ha pujat a escenaris d'arreu de Catalunya i de la península: França, Itàlia, Suïssa, Mèxic, Argentina i Colòmbia, entre d'altres. Ha enregistrat una dotzena de discos d'estudi i ha treballant amb productors de prestigi, com Kaki Arkarazo, Marc Parrot, Lluís Huguet, Peio Reparaz,

Caïm Riba o el londinenc Liam Watson, doblement guardonat amb un premi Grammy.

Tot i la seva trajectòria internacional, en Xarli és d'aquells músics que no oblidem mai d'on venen. Combina la vida sobre els escenaris amb la vida de poble i està molt vinculat als lligams que l'envolten. Viure a Celrà li permet sentir-se arrelat i continuar creixent

musicalment en un entorn que considera ideal, amb el bosc a prop, un veïnat actiu i moltes entitats culturals.

La seva vinculació amb la música va començar a l'institut, amb el seu primer grup, Artrosis, format amb amics que tot just començaven a descobrir els instruments. El fet que el seu pare fos músic i que a casa hi hagués un baix va ser decisiu perquè s'hi interessés. Les històries que sentia sobre els concerts del seu pare el van captivar i el van empènyer a endinsar-se en el món musical. El seu primer debut va arribar el 2002, durant la festa major de Celrà, quan tenia quinze anys i va actuar per primera vegada davant del públic. Aquella experiència, tot i que el projecte va durar poc, li va obrir les portes a un món que acabaria marcant-li la vida.

Després d'aquells inicis, es va formar a l'Escola de Música Moderna de Girona (EMMG) amb el professor Pere Martínez, mentre començava a tocar amb diferents bandes. Als divuit anys s'incorporà a Burman Flash, la seva primera formació professional, amb la qual va girar per bona part d'Europa.

Tot i el ritme intens de concerts i gravacions, mai no ha viscut exclusivament de la música. En algunes etapes ho va intentar, però aviat va veure que era un món inestable i que hi havia el perill d'acabar avorrint allò que més li agradava. Amb els anys ha trobat l'equilibri entre la vida laboral i la musical, i combina els escenaris amb una altra feina que també l'apassiona.

Actualment, treballa com a tècnic a l'Àrea de Cultura i Festes de l'Ajuntament de Llagostera,

des d'on s'encarrega de la programació de les festivitats del municipi. Aquesta tasca li permet mantenir un equilibri entre les seves dues passions: la música i la gestió cultural.

El seu entorn ha estat fonamental en el seu recorregut: el pare, el seu primer professor i tots els companys i amics de les bandes amb qui ha compartit projectes l'han marcat profundament. Tot allò que ha après i viscut l'ha ajudat a créixer, com a músic i com a persona.

Per a en Xarli, la música és molt més que entreteniment. Considera que en estils com l'ska, el punk o el reggae hi ha un fort compromís social, polític, antiracista i antifeixista, i està convençut que, tot i que avui aquest esperit sembla més apagat, la música reivindicativa tornarà amb força.

Les seves influències són diverses: The Specials, Madness o The Toasters, The Beatles o Queen, però també músics de casa nostra com Dr. Calypso, Obrint Pas, Mazoni o Sanjosex. Tot i que s'interessa per molts estils, assegura que sempre s'ha sentit especialment identificat amb l'ska, el reggae, el rock i el pop.

La trajectòria d'en Xarli demostra que és possible compaginar la vida artística amb la professional sense renunciar a cap de les dues. Avui, des de Celrà, continua combinant els escenaris amb la vida de poble, ferm a una idea que resumeix bé el seu camí: “La música no és només un ofici, sinó una manera de viure. És la meua vida, però el meu territori també”

BERTA CAMPS Fotografia
Aniol Simon Surià

La Maria de Música

He escrit i esborrat aquest inici cinquanta vegades. En una de les versions, començo parlant d'un piano vell de l'Havana, en què la Maria va començar a tocar quan tan sols era una nena. En una altra, faig referència al pseudònim que els celranencs i les celranenques li hem atribuït, conformant el seu nom en un de compost: Maria de Música. I en una darrera, esmento Joan Manuel Serrat, el músic que va portar el català a la infància de la Maria, a Cuba, sense que ella fos conscient que aquell idioma, llavors estrany, es convertiria en la sintonia dels seus futurs dies

No sé com començar aquest article, perquè vull dir-ne tantes coses, de la Maria de Música! Si alico els ulls, la veig asseguda sobre la seva banqueta de vellut rogenca, amb els seus dits, allargassats i fins, lliscant sobre les tecles amb l'elegància prò-

pia d'un ballarí. Quan n'era alumna, tenia tendència a arribar tard i ella sempre m'esperava tocant, omplint l'ambient d'unes melodies precioses, difícilíssimes. A mi m'agradava espiar-la, posar-me darrere la porta verda i mirar-la per la finestreta,

encisada pels diàlegs que ella i piano compartien. Després, entrava esperitada amb alguna excusa, la Maria em passava el relleu de la banqueta i m'hi asseia per començar a tocar, com podia. Jo, maldestra de mena i mandrosa per l'adversitat de l'instrument, renegava, contínuament renegava. Però la Maria, incansable, no es desdeia d'ensenyar-me. Ella em guiava amb la minúcia exacta d'algú que sap mesurar a la perfecció paciència, exigència i llibertat. Ja ens ho havíem arribat a passar bé, amb la Maria, davant d'aquell monstre de corda, que de vegades admirava i altres detestava. Jo, sempre que podia, li treia temes de debat. M'encantava parlar-hi, saber-ne l'opinió, el seu raonament acurat i sospesat, sensat. La Maria té la sensibilitat que es requereix per al domini d'un art, i això es percep en la conversa. Quan ens vam trobar, fent un cafè a La Fàbrica, per preparar aquest article, vam xerrar com dues amigues que feia temps que no es veien. La intimitat que es genera a les classes particulars, entre alumne i docent, transgredeix els anys, vaig pensar mentre parlàvem.

Durant aquell cafè, la Maria em va explicar que la música li és herència. Les dones de casa seva tocaven el piano i ella, amb només set anys, ja desxifrava les melodies que escoltava i les traduïa al teclat blanc i negre. La seva oïda afinada i el seu talent innat es feien veure i la música va aparèixer a la seva vida per quedar-s'hi. Va cursar tots els estudis necessaris: l'elemental, el mitjà i el superior, i poc després de graduar-se a l'Institut Superior de Arte de l'Havana va travessar l'Atlàntic per convertir-se en la Maria de Música.

Va ser en una biblioteca de Taialà on un diari li va obrir les portes al que ara és l'Escola de Música del Gironès.

Rebuscant en els anuncis d'ofertes de feina, en va trobar una del Consell Comarcal en què buscaven una professora de piano per treballar a Celrà durant tres mesos. I la vida, que sempre té plans per a nosaltres, va acabar convertint aquells tres mesos en trenta-tres anys.

Des de llavors, des de l'abril del 1993, tot plegat ha canviat moltíssim, em va emfatitzar la Maria. Ella va ser filla d'una educació estructurada des de la disciplina i l'excel·lència, i els inicis pedagògics de l'Escola de Música del Gironès –en aquell moment anomenada Aula de Música del Consell Comarcal– també es basaven en aquests principis. Amb els anys, l'escola i ella mateixa han anat modi-

ficant la concepció sobre com encarar la formació musical. Les modalitats d'ensenyament s'han diversificat i es donen opcions per a tothom, tant per aquells que volen aprofundir i professionalitzar-se musicalment com per aquells altres que volen relacionar-se amb la música des d'una perspectiva més laxa, divertida i d'experimentació.

La Maria, quan parla de l'EMG, ho fa amb una veu plena d'admiració. Em va confessar que s'estima aquesta escola i que no la canviaria per cap altra. El que més l'apel·la, del projecte, és la finalitat descentralitzadora, aquesta voluntat de fer arribar la música arreu. Formar part d'una escola així, amb grups reduïts i comunitats properes, ha fet que es vinculés, que s'arrelés a Celrà. Se'l sent una mica seu, el poble, em va admetre. Quan surt al carrer, sempre se saluda amb algun alumne/a, exalumne/a o familiar. Al cap i a la fi, per les seves aules hi han passat milers de persones. "Incomputables", em va dir, rient. Però, tot i la multitud d'alumnes a qui ha ensenyat, per com em parlava d'anècdotes i persones a qui havia fet classe feia una pila d'anys, vaig tenir la sensació que ens recorda a tots i totes les que, en algun moment o altre, hem après d'ella.

A Celrà n'hem tingut molta, de sort, amb els mestres. No és tan senzill trobar referents generosos que estiguin disposats a implicar-se personalment per obrir-te les portes del món, per ensenyar-te noves maneres de veure, de pensar, de sentir, d'expressar-te. Molts celranencs i celranenques hem begut dels seus llegats i cap de nosaltres seria la persona que és ara sense la presència de figures com la Maria de Música. Són aquests mestres els que –permeteu-me la metàfora– ens han ajudat a crear la partitura de les nostres pròpies vides.

Tot i no saber com havia de ser l'inici d'aquest escrit, tenia molt clar com s'havia d'acabar. En un moment de la conversa, la Maria em va parlar de la seva professió: l'híbrid singular que combina música i pedagogia. Ella deia que la música li és fonament, allà d'on parteix. I que l'ensenyament li és vocació, allò que la motiva. Estar en contacte amb els alumnes, dia a dia, l'engresca, la manté activa, desperta. Que no s'imagina fent una altra cosa, em va dir. I que, malgrat haver dedicat tota una vida a la docència, està convençuda que en realitat ha après molt més del que ha ensenyat.

Gràcies, Maria de Música ≡

ISOLDA FIOL I AINA CAMPS

La Maria ens va ensenyar el significat de les paraules perseverança i disciplina. A poc a poc i dedicant-hi temps, érem capaces de veure com anaven sortint les peces fins a fer-les nostres. D'altra banda, les classes van esdevenir un espai de confiança i quotidianitat. Sobretot els últims anys, quan ja triàvem les partitures que volíem tocar, vam comprovar que tots aquells coneixements adquirits també ens servien per tocar les cançons que escoltàvem un cop arribàvem a casa. La Maria, més enllà d'ensenyar-nos piano, ens ha regalat la forma com avui en dia entenem i ens relacionem amb la música.

RAQUEL VIÑUALES

Per a mi, la Maria ha estat la definició de ser mestre, és a dir, algú que guia i transmet un art i la disciplina. M'ha ensenyat a descobrir i a sentir la música i m'ha inculcat el valor de les coses ben fetes i de treballar amb dedicació. Ella és un gran exemple.

CLARA PONSATÍ

Sempre que penso en la Maria, em ve un bon record. Ella em va obrir les portes al món de la música. Vaig començar amb cinc anys i vaig acabar quan era adolescent. A dia d'avui, la música forma una part important de la meua vida, i en certa manera és gràcies a la Maria.

SANDRA BRUNSÓ I GUIXERAS Fotografia
Jesús Potrony Serret

La professora que fa estimar la música

“Tothom pot estudiar música, perquè forma part de nosaltres. Tenim música a tot arreu, en el nostre entorn. Ens expressem moltes vegades, sense adonar-nos-en, de manera musical”, diu la Glòria Galindo. És la professora i directora d’una escola pionera: l’Escola de Música del Gironès, que aquest 2026 ja fa 37 anys que és present als pobles de la comarca

Tot va començar l’any 1989, quan el projecte Aules de Música del Gironès va néixer amb la intenció d’acostar l’educació musical als pobles petits de la comarca. Per primera vegada, aprendre música era possible sense haver-se de desplaçar. El projecte va ser pioner: mai abans s’havia creat una escola descentralitzada com aquesta. Una de les primeres aules es va situar a Cervià de Ter, a l’antic hospital. D’aquí neix l’embrió de l’actual Escola de Música del Gironès (EMG), consolidada el 1998.

Paral·lelament, la Glòria cursava els seus estudis elementals i professionals al Conservatori de

Música de Girona, i més tard va completar al Conservatori del Liceu de Barcelona els estudis superiors de Llenguatge Musical i Piano. L’any 1995 s’incorpora al projecte per cobrir una substitució i, amb només vint anys, comença a fer classes a Cervià i a Medinyà. Des d’aleshores, ja fa trenta anys que treballa a l’escola.

La música sempre ha estat present a la seva vida: el seu pare, músic de professió, li va transmetre aquesta passió, que amb els anys s’ha convertit en el seu projecte de vida. Primer, ell mateix li va fer algunes classes de violí, tot i que ben aviat va des-

cobrir que la seva veritable devoció era el piano. Una passió que comparteix amb la seva germana, també dedicada a l’ensenyament musical.

Originària de Sarrià de Ter i actualment bisbalenca, sent Cervià com una segona casa. “És com si fos d’aquí”, diu amb un somriure. L’apassiona la història i el patrimoni del poble —el monestir, el castell, la capella— i, sobretot, la seva gent, que descriu com “molt, molt sana i entranyable”. Amb els anys, hi ha teixit vincles molt especials, també a través de l’Escola, present en festes i actes del poble, com la Diada del Castell o els concerts de primavera, que se celebren a la capella, un espai privilegiat per la seva acústica excepcional.

La Glòria explica que dedicar-se a la música no és gens fàcil: la carrera és exigent i requereix esforç i constància. Tot i això, assegura que val la pena si realment és el que es vol fer. Les sortides són diverses, però reconeix que en aquest país encara costa viure’n, ja que la música no es valora tant com en altres llocs.

Actualment, la Glòria fa classes de llenguatge musical i piano a Cervià, Sant Jordi Desvalls i Medinyà. El que l’omple d’alegria i satisfacció és veure la il·lusió del seu alumnat. Diu: “Això ho és tot”, independentment del nivell que puguin

acabar assolint. El que més l’apassiona és formar musicalment els alumnes i poder influir, d’alguna manera, en la seva educació i en la seva vida. A més, observa molt el seu alumnat i, observant, ella també aprèn.

Amb el temps, l’Escola ha anat creixent. Del centenar d’alumnes dels inicis, entre el 2011 i el 2014 va arribar a ser l’escola més gran de Catalunya, amb fins a mil alumnes. Avui en té set-cents, repartits per setze pobles del Gironès. Ressalta un dels projectes més nous, el teatre musical, que amb poc temps ja compta amb més de cent alumnes. “És un èxit rotund”, afirma. Però, més enllà de les xifres, la Glòria destaca que el gran valor afegit de l’Escola és el seu equip humà: professionals amb molta dedicació i implicació, que s’han fet seu el projecte.

Quan li pregunto com sonaria Cervià si fos una melodia, no dubta gaire. Riu quan li comento que segur que no seria un *reggaeton* i respon: “No, no, no... Cervià seria música d’autor, una sardana o potser un quartet o un quintet de corda.” Per a ella, un poble amb tanta història i tants autors mereix una música elegant, plena d’essència i identitat pròpia: una melodia que expliqui tot allò que fa de Cervià un poble únic

La Glòria fa tres dècades que treballa a l’escola: amb vint anys ja va començar a fer classes a Cervià i a Medinyà

ARIADNA PONS I BAGUÉ Fotografia
Arxiu

La 'nissaga' dels Parés

Amb o sense intenció, en aquesta família l'amor per la música no decau i es manté generació rere generació

Ens endinsem en la història del que se'n podria ben dir “la nissaga dels Parés”. Parlo amb l'Anselm i abans de res em posa al dia de la seva ascendència. El seu besavi per part de mare, en *Nicet de la berra* que li deien, fou el cofundador dels Montgrins el 1884. Al seu pare, Ricard, de ben jovenet se li va despertar la vena musical i va decidir que volia ser músic. Va començar amb el violí, però va destacar també amb altres instruments, com el flabiol, la tenora i el saxo. Em comenta l'Anselm que el seu pare tenia un do especial: “tenia allò que no es compra ni es ven, sentiment, i el sabia transmetre”. El seu germà, que també es deia Ricard, va seguir també el camí de la cobla i era molt versàtil. Tots dos van passar per diferents cobles, però principalment podem dir que el pare va fer carrera amb la Caravana i el germà, amb els Montgrins. “Una anècdota: durant dècades, la Caravana i els Montgrins eren rivals. Pitjor que el futbol, o eres dels uns o dels altres. Havies d'anar amb compte amb el que deies segons amb qui parlaves. Un barber de Ca l'Elies era fervent seguidor de la Caravana i hi havia qui deia que vigilessis què deies de la Caravana mentre en Lluís Elies t'estava afaitant”, riu.

Així que no és estrany que la seva pròpia relació amb la música comencés de manera similar. Però

només era el principi d'una altra història, un canvi de rumb en la nissaga. Anava per músic també, va passar per una cobla-orquestra, la Costa Brava, en què tocava el flabiol a la cobla i la bateria a l'orquestra. Mentrestant, li van fer una oferta laboral que no va poder rebutjar: feina de per vida al banc de davant de casa seva, a Torroella, i fou quan va ser conscient que hauria de compaginar les dues feines. El 1976 va entrar al grup creat el 1963 Els Vàmpirs, en què va estar tres anys; després va estar uns dos anys al conjunt de rock Maraca i Marxa de Girona, i llavors va tornar amb Els Vàmpirs fins que van plegar, a finals dels anys noranta. “Era una altra època, vam treballar molt i molt, hi havia dies que no vèiem el llit perquè empalmàvem l'ofici de dia amb el de nit, érem joves i podíem. Ens ho passàvem molt bé tocant, a les festes majors no miràvem prim a l'hora de plegar i la gent estava encantada i els organitzadors, més. Acabàvem quan els pagesos sortien a munyir les vaques. Això feia que a molts pobles fóssim fixos any rere any a les seves festes majors.” A la primera part tocaven perquè ballés la gent gran: valsos, pasdobles, pericons, corrandes, boleros, tangos, etc. La segona estava més encarada al jovent, amb música més moderna. Els passats 2023 i 2024 van fer uns exitosos *re-*

vivals a Viladamat a petició del mateix poble. “Ens vam tornar a ajuntar, amb el meu fill Marc i un amic seu que ens va venir a ajudar, vam fer assajos setmanals durant uns mesos i va ser com anar en bicicleta. Vam gaudir-ho molt. Ara m'he tornat a aficionar al flabiol, i és que la música sempre ha estat amb mi, no concebo la vida sense.”

La nissaga continua amb els seus dos fills, en Gerard i en Marc, ja nascuts a Cervià. En Gerard va començar els seus estudis musicals a l'EMG amb el piano i llavors va anar al Conservatori de Girona fins a tercer de grau mitjà. Però això de mamar la bateria des de sempre va fer que al final posés més interès en altres projectes. Ja d'adolescent tocava en grups de versions com Els Bergants, Tows Band i Prime Time, més endavant també en grups amb temes propis com La Troup (rumba-fusió) i els Acousters (pop). Amb aquest dos últims van editar alguns discs. Actualment està amb Hot Drinks, amb els quals fan versions rock dels setanta. “La música m'ha acompanyat des de sempre, de jove em vaig implicar molt amb tots els projectes i hi destinava moltes hores. Amb els anys, les obligacions laborals i el dia a dia familiar han fet que deixi de dedicar-hi tant temps i que actualment la música sigui una afició, una

manera de desconnectar i passar-m'ho bé, i espero que així sigui durant molt temps.”

En Marc, en canvi, està totalment decidit a viure i treballar com a músic. Va començar fent piano i bateria a l'EMG i aquest any acaba el grau superior de bateria a l'ESMUC i farà un màster en professorat per complementar els seus estudis i obrir-se portes en el món laboral. A part de la bateria, també toca el piano: “són dos instruments que combinen molt bé, l'un més rítmic i l'altre més melòdic i harmònic. No et sabia dir quin dels dos m'agrada més”. A part dels estudis, actualment està en quatre grups: a Celobert (bateria) i Apaloseco (bateria substituït i pianista quan van amb la banda); també toca la bateria amb La Colla Pirata, un grup d'animació infantil, i, de caire més personal, ha engegat un grup que es diu Hatxe, on compon temes propis barrejant electrònica amb sons orgànics d'instruments analògics. “A casa sempre s'ha inhalat música gràcies al pare, que era músic, al germà gran, però també a la mare, ja que, tot i no tocar cap instrument, també és molt aficionada a la música i a casa, al cotxe, arreu, sempre ha fet que hi sigui molt present. Estic molt content amb tot el suport que rebo de la meua família. No tothom pot dir el mateix quan diuen que volen viure de la música”

D'esquerra a dreta: en Gerard, l'Anselm i en Marc Parés

ARIADNA PONS I BAGUÉ

Fotografia
Jesús Potrony Serret

“Si tornés a començar, no triaria la trompeta”

És sabut per tothom que en el món de la música hi ha molts gèneres diferents. Per a tots els gustos haguts i per haver. La majoria de músics es decanten per un gènere en concret, però n'hi ha altres que no es casen amb cap. En aquest últim grup, hi trobem en Genís Ventura i Torrent, de Cervià de Ter. En termes musicals, com a mínim, és el que s'anomenaria “un cul inquiet”

Tot va començar a l'EMG de Cervià, on la música és una extraescolar molt arrelada. Em recalca que, si va anar prosperant, va ser gràcies a la Glòria Galindo, que ensenyava les lliçons de manera molt original i divertida.

Es va decidir per la trompeta, i des de llavors que l'acompanya en totes les seves facetes: en un grup de jazz anomenat Under the Wheel, actualment aturat (amb el també veí de Cervià Marc Parés), o com a intèrpret de versions de ska i reggae amb La Banda Biruji i amb la Cobla Baix Empordà. També va participar en el musical *L'amor*

és l'amor, entre d'altres. Fins i tot ha arribat a ser el trompetista *partenaire* d'un discjòquei. Però això no és tot, també està involucrat en altres projectes en els quals se submergeix més a fons: component música i lletres tant en el grup de transpunk Margarita Pum com en la banda de hip-hop Ras i Kurt. En les dues últimes formacions també fa de vocalista. M'explica que “sempre hi ha projectes en dansa: si m'interessa hi seré; si no, no. Hi ha projectes que neixen i moren, altres que neixen, es mantenen i moren. No saps mai quan. Una cosa és segura, però, com diu la

meva àvia: com més feina tens, més en trobes i més n'acabes fent”.

La cobla és el gènere que ha descobert més recentment. “Al final, tot és feina i per això hi soc, però reconec que ha estat un descobriment i m'està agradant molt”, confessa. En Genís és un noi pragmàtic i té molt clar que el que vol “és viure fent música i no viure per a la música”, potser per això no se centra tant en un sol tema, perquè n'hi ha molts altres que també li interessin. A part de la interpretació i la composició, també fa ús pedagògic de la música en el seu altre paper com a docent en un centre de Vila-roja de la Fundació Girona Est, on fa classes a nens amb risc d'exclusió. “El social és un vessant de la música nou per a mi i és un camp que m'està interessant bastant”, apunta.

Al final li pregunto si només toca la trompeta o també algun altre instrument. “La trompeta és molt cabrona”, em diu sense embuts. “És un ins-

trument molt demandant. Vol molta constància. L'has de tocar cada dia, també has de fer diàriament molts exercicis per tenir la musculatura facial ben preparada, perquè si no simplement no sona, i ja et dic que, com tothom, no cada dia m'aixeco amb ganes de fer tot això, però és el que toca. Si tornés a començar, no triaria la trompeta. Com deia Miles Davis, la trompeta seria el millor instrument del món si no fos la trompeta”, riu. Vaja, que amb la trompeta ja té prou feina per posar-se amb altres instruments. A més, em comenta que encara li queda una mica per acabar el grau superior de trompeta jazz a l'ESMUC. Reconeix que el seu interès no és guanyar-se la vida amb el jazz. “Per això has de ser pràcticament el número 1”, diu. Però sí amb la música. També vol acabar els estudis per compromís amb ell mateix i amb els seus pares, per als quals només té paraules d'agraïment, ja que són els que li han permès poder dedicar tant de temps al que li agrada, la música ≡

En Genís té molt clar que el que vol: “Viure fent música i no viure per a la música”

ARIADNA PONS I BAGUÉ

Fotografia
Jesús Potrony Serret

Els germans Salvatella

Tot i ser molt joves encara, tant en Jordi com en Josep Salvatella ja fa pràcticament mitja vida que es dediquen al món de la cobla. Tots dos van començar a l'Escola de Música del Gironès de Cervià de Ter: en Jordi es va decidir per la tenora, més endavant també apostà pel saxo, i en Josep, pel tible

Quan en Josep encara no tenia la majoria d'edat, ja tocaven a la Cobla Osona. Al cap de tres anys, en Jordi es va unir a la Punt Cat Cobla del Masnou i no va trigar gaire a anar a la cobla-orquestra Els Casanoves de la Catalunya del Nord, on ha estat durant els últims deu anys, els quatre últims només a la part d'orquestra, ja que ho ha compaginat amb la Cobla Mil·lenària de Perpinyà (actualment la més ben considerada de França). Han estat uns anys bastant frenètics, fent una mitjana de 120 bolos l'any entre tots els seus projectes, tocant amb la cobla de dia i amb l'orquestra i altres formacions de nit. Em confessa, però, que ja són molts anys de tocar dies i nits i aquest any deixa l'orquestra Els Casanoves per estar només amb la Mil·lenària i els projectes més petits: "Ja són molts anys a un ritme molt alt, i quan toques en una cobla els horaris no són tan extrems i em permet conciliar millor el temps amb la meua altra feina. Quasi tots els meus companys es dediquen exclusivament a la música. Jo soc pràcticament

l'únic que, a més, tinc una feina 'normal' a part de la música." I és que en Jordi, a part de músic, és enginyer mecànic i no ha volgut mai deixar de banda cap de les dues professions. Però, per si era poc, també toca amb Els Delai, una formació que toca els seus propis temes amb una fusió de rumba, ska i hip-hop.

En Josep, en canvi, s'ha dedicat exclusivament a formacions purament de cobla. Després de la Cobla Osona, va estar a la Principal de Porqueres uns quatre anys i des de llavors està a la Cobla Bisbal Jove. Però ara mateix està fent la transició a la Cobla Ciutat de Girona, que és una de les cobles amb més nivell i reputació de tota la província. "M'ho he passat molt bé a la Bisbal Jove perquè hem dut a terme projectes molt diferents. Mesclant-nos amb altres disciplines hem creat espectacles nous i originals, hem col·laborat amb vocalistes, hem fet adaptacions a la cobla de temes musicals d'altres gèneres, hem fet espectacles infantils amb un actor... Una formació de co-

Els dos germans, en Jordi i en Josep, estan immersos en la cobla, tot i assegurar que és un món molt competitiu

bla és molt versàtil i et permet experimentar. Ara se m'ha presentat l'oportunitat d'entrar a la Ciutat de Girona i estic molt il·lusionat." Ell també compagina la carrera de músic amb una altra feina com a agent d'assegurances.

Així doncs, tots dos germans estan totalment immersos en la cobla i estan molt contents amb el seu recorregut, encara que reconeixen que és un món molt competitiu: "Ens coneixem tots i tothom és coneixedor dels moviments de músics entre formacions i no sempre és fàcil ni ràpid aconseguir els objectius que un es proposa. Tot i que potser no és un gènere de masses i molta gent que no ho viu des de dins o que no ho coneix ho

pot veure com una cosa molt folklòrica, la música de cobla continua essent popular i és molt viva. Però ens agradaria que fos una mica més com a França, que encara és com aquí unes dècades enrere. Allà la cobla continua essent el plat fort de moltes festes majors. No tant les sardanes, però la música i els balls de cobla sí que continuen essent molt vigents i demandats per la població. Aquí fa temps que s'ha apostat més per donar-hi un altre caire, fusionar, modernitzar, etc. S'ha sortit de plaça per entrar als auditoris i s'ha anat perdent el vessant més popular. Per a qui ho viu des de dins, és obvi que hi ha molta activitat, però estaria bé que se'n fes més ressò" ≡

ARIADNA PONS I BAGUÉ Fotografia
Arxiu

Un guitarrista autodidacte

L'Adrià Sánchez Toledano és car de veure per Cervià, i és que ja fa uns anys que viu i treballa a Reus com a enginyer aeronàutic. I direu: però això no va de músics? Doncs es veu que l'aeronàutica és perfectament compatible amb la música

L'Adrià és un noi curiós i inquiet, esportista, amant de la natura, interessat per les humanitats, la sociologia, l'escriptura, li agrada molt llegir i aprendre, descobrir coses noves i deixar-se sorprendre. Ja de ben petit tenia interès per la música. Tot i que no anava a classes, va passar moltes hores jugant a fora de les aules de l'EMG amb els amics, mentre esperaven que els altres en sortissin. Fins i tot sorprenia algun professor quan, en alguna conversa, els parlava d'algun artista com John Coltrane o Ella Fitzgerald, atípic per a un nen de la seva edat. Apuntava maneres. També se li disparava la imaginació pensant què devia estar passant allà dins quan sovint anaven a jugar a un parc del poble des d'on sentia tocar el grup d'en Gerard Parés al seu garatge. "Ell no ho sap, però van ser uns moments que em van fer despertar més la il·lusió per tocar. Recordo com vaig insistir a la Maria Farrés perquè m'ensenyés a tocar 'I wish you where here' de Pink Floyd, i llavors ja no vaig parar fins que vaig convèncer els meus pares

perquè em compressin una guitarra. Una guitarra que encara tinc i que té un valor sentimental enorme per a mi, i que sona d'una manera molt especial. Gràcies, pares. Més endavant, el grup d'en Gerard em va convidar a tocar amb ells 'Nothing else matters' en un concert que van fer a Cervià i em vaig adonar de com n'era, de xulo, tocar en un grup." Ja tenia el cuquet ben endins.

Va seguir aprenent de manera autodidàctica fins que fa vuit anys va entrar al Laboratori Musical de Reus per estudiar guitarra moderna. Va ser allà on, en una trobada amb alumnes d'altres acadèmies, va ensenyar una cançó que havia compost a la Sara, a qui li va proposar muntar un grup. Amb un bateria i un baixista, al cap de poc ja eren els quatre components dels SLINKIES, un grup de versions amb un caràcter tan personal que aconsegueix que algunes no tinguin gaire res a veure amb l'original. Són bastant eclèctics i versionen temes pop, rock, soul, blues, funk... Des de Blondie o The Cranberries fins a Franz Ferdi-

nand, Muse o Alicia Keys. Entre ells hi ha molta connexió i bon rotllo i els fa feliços compartir-ho des de l'escenari i connectant amb el públic. Reus és molt viu musicalment. En aquesta escena hi ha molt bon ambient i una comunitat molt unida i inspiradora que els ajuda a créixer.

Aquest passat mes d'agost, amb motiu de la Festa Major de Cervià, els SLINKIES van venir a tocar i l'Adrià em diu que va ser una ocasió molt especial, sobretot per a ell, però també per als

seus companys, conscients de la implicació sentimental del seu amic. "Tocar a la festa major del poble era una cosa que a mi em feia molta il·lusió i amb el grup estàvem molt motivats. És un d'aquests moments que semblen un somni, un regal de la vida. Va ser molt especial i bonic poder compartir tantes emocions amb la meva família i amics. Al final, un concert no només és música, sinó que és on es creen moments i records reals entre nosaltres i el públic" ■■■

A la passada Festa Major de Cervià, va tocar amb el seu grup, els SLINKIES: "És un d'aquests moments que semblen un somni. Va ser molt especial i bonic poder compartir tantes emocions amb la meva família i amics"

ÀNGELA PLANAS FERRERA Fotografia
Arxiu

Crear des de poble

Entre la producció musical i la creació multidisciplinària, Isaac Barro construeix un camí propi que uneix sensibilitat artística i compromís amb l'entorn. El seu primer àlbum i el col·lectiu ALT_F4 són el reflex d'una aposta pel talent emergent

Amb les arrels a Celrà, Isaac Barro va endinsar-se en la música amb només quatre anys, atret pel piano que la seva mare, Rosa Galí, professora de música, tenia a casa. Després d'insistir-hi, va començar estudis de llenguatge musical i piano, que va mantenir fins als divuit anys. La seva curiositat el va portar a descobrir la producció musical amb tretze anys, inspirat per un professor de l'escola Sarriart, i des d'aleshores no ha deixat mai de formar-se com a productor.

L'Isaac ha explorat molts àmbits de la música i troba referents diversos que han marcat la seva sensibilitat: Michael Jackson, Sinéad O'Connor o Lauryn Hill, així com el rap nord-americà i la música clàssica. Aquesta combinació d'influències l'ha portat a interessar-se pel concepte wagnerià de *Gesamtkunstwerk*, l'obra d'art total, que entén l'art com un diàleg entre disciplines. Sovint busca

traduir aquest pensament clàssic al context contemporani, inspirant-se també en altres arts visuals i arquitectòniques: es pregunta quina música sonaria davant d'un edifici brutalista o d'un quadre de Beksinski, artista que el fascina per la seva força atmosfèrica.

El 25 d'abril de 2025, l'Isaac va publicar el seu primer àlbum, *The Crone in Winter*, amb set peces produïdes i interpretades íntegrament per ell mateix. El projecte va néixer després d'una decisió radical: durant una estada a París, va eliminar completament el seu àlbum anterior, *Odyssey*, en adonar-se que no reflectia la seva veritat artística. *The Crone in Winter* és, doncs, un punt d'inflexió, una obra breu i experimental que serveix com a tast i com a afirmació del seu propi llenguatge musical.

D'esquerra a dreta: Maties Artigal, Nel Massachs, Samuel Ramis i Isaac Barro

L'Isaac, en Maties Artigal, en Nel Massachs i en Samuel Ramis van crear el col·lectiu artístic multidisciplinari ALT_F4. El projecte va néixer de la necessitat dels quatre joves de Celrà d'explorar-se creativament i de la manca de propostes artístiques al seu entorn. Amb el temps, ha evolucionat fins a convertir-se en una productora audiovisual que col·labora amb artistes emergents i impulsa projectes diversos, des de video-clips fins a propostes escèniques i visuals.

Cada integrant hi aporta la seva especialitat: l'Isaac s'encarrega de la part musical, la producció i el disseny sonor; en Samuel, de l'estilisme, el grafisme i la direcció artística; en Nel, de la

fotografia i la direcció de fotografia, i en Maties, de la videografia i la direcció. Junts construeixen productes artístics que uneixen disciplines per oferir resultats més complets i cohesionats.

El col·lectiu va sorgir amb l'objectiu de donar veu al talent emergent i crear una xarxa de suport entre artistes. Tot i que viuen i es formen a Barcelona, on troben més oportunitats, continuen tornant a gravar pels voltants de Celrà per trencar la centralització cultural i mantenir viu l'arrelament al territori. Davant el buit de referents locals, ja que molts artistes marxen a la capital, ALT_F4 vol esdevenir un punt de connexió que propulsi el talent de proximitat i doni veu al territori ■■■

LIA POU Fotografia
Arxiu

Un grapat d'anys darrere la taula de punxar

Qui no ha vist en Toni Mondelo, celranenc d'adopció, punxar en algun local de Girona o pels pobles de la llera del Ter? Amb una camisa alegre, el seu MacBook i el seu somriure, en Toni ha animat amb música electrònica, indie i rock un grapat de festes, locals i esdeveniments des de fa anys

Toni Mondelo és un aficionat a la música des de ben jove. Però com arriba aquesta passió? “Quan tenia setze anys, vaig apuntar-me a unes classes de bateria. Aquests, potser, es poden considerar els meus inicis en el món de la música”, diu Mondelo, “però tot va anar agafant força quan a La Sala del Cel, una de les discoteques alternatives més rellevants de Catalunya i podem dir d'Espanya, s'hi sentia rock espanyol, alternatiu, música britànica i americana, rock... Jo vivia al costat i era el lloc on es podia escoltar un tipus de música que a pocs llocs es podia sentir. A mi m'encantava”, afegeix.

Els anys noranta van ser una revolució per a la música electrònica i en Toni hi era present. La Sala del Cel es va convertir en el seu temple per anar

a veure i escoltar els millors discjòqueis del món. “Era increïble tenir-los al davant i veure'ls punxar, com es desenvolupaven, com jugaven amb la música... A mi em fascinava i alhora em va començar a entrar el ‘cuc’ per provar-ho.” I aquest interès per aprendre a punxar va coincidir amb amics que també tenien el mateix interès i van començar a punxar. “Vaig veure que m'agradava i així em vaig comprar el meu primer equip, un Pioneer 100, que en el seu moment era dels més econòmics, però que em va servir per començar i aprendre.”

Els inicis darrere la taula de punxar comencen en un entorn més privat. Gràcies a diferents amistats que ja feia temps que punxaven i que tenien les mateixes inquietuds musicals, com els amics Difi-

cultades Motrices, que segons Mondelo “punxaven molt bé i d'una manera molt divertida”, juntament amb en Lluís Sala, *Dj and Drums*. “Ells són els que em van motivar a començar a punxar”, afirma Mondelo. A partir d'aquí comença una trajectòria semiprofessional en el món gironí. “Vaig començar la meua trajectòria en bars com el Nummulit i després els estius a les Carpes de la Devesa fins que van tancar-les.” Però en Toni Mondelo també ha fet ballar el personal del Blau, el Món Apart, La Sala del Cel, el Particular, el Lola Cafè, l'Absis de l'Escala i, per descomptat, La Mirona, on, juntament amb el seu amic Dani Ribas, va ser resident amb La Monda Dj's. Segur que més d'un els va veure en directe. “Trepitjant tots aquests locals i pun-

xant la música que a mi m'agradava, m'hi vaig anar avesant i vaig anar aprenent l'ofici.”

En Toni no s'hi ha dedicat mai professionalment, sempre ha tingut la seva feina. Prefereix que la música sigui la seva afició i passió que no pas la seva professió. “L'any 2005 vaig arribar a punxar noranta nits seguides a l'Estartit, i em vaig adonar que m'agradava més com a *hobby* que no com pas com a feina professional. Tot i que t'ho agafes amb moltes ganes.”

Mondelo, que també ha punxat al festival Insomni de Girona i el Corresons de Banyoles, destaca alguns moments de la seva trajectòria com a discjòquei: ser teloners de Vitalic a La Mirona, amb la Monda Dj's, i compartir cabina amb en Miqui Puig a Banyoles

MARCEL BUSQUETS I CASADEVALL

Fotografia
Maitane Gutiérrez i Massa

“Connectar amb la gent sense parlar”

De petits, la mainada, quan escriu la carta als Reis, sol demanar bicicletes, roba, cuinetes, Playmobils o la PlayStation. Però en Joan Matacàs Carré, amb només tres anys, ho tenia clar: volia una bateria.

Perquè, quan la teva família viu i sent la música com ho fan els seus pares, en Joan i la Montse, és ben fàcil acabar impregnant-se d'aquesta art

El seu pare, Joan Matacàs, és trompetista i ha tocat en diversos grups, com els Komando Moriles, El Frenillo de Gauguin i, encara ara, amb Agua Bendita, alternant-ho amb la seva feina de pintor. Actualment encara fa bolos i col·laboracions, com amb Cala Vento, que tenen una entrevista a *La Llera* passada, amb un objectiu clar: “Tot el que guanyo ho

destino a pagar els estudis de bateria del meu fill”, comenta orgullós. Per a ell, tocar la trompeta és una via d'escapament i desconnexió, i la il·lusió de fer un concert encara perdura i li permet aguantar les llargues jornades nocturnes del cap de setmana.

La Montse Carré, la seva mare, també va iniciar-se en l'escena musical de les comarques gi-

Joan Matacàs Carré amb la seva bateria

Una família de músics: en Joan és trompetista i la Montse, cantant

ronines de ben jove, tocant el baix i cantant. Ha creat i tocat en grups com 9Sé, que va guanyar un premi del concurs de grups que organitzava Els 40 Girona, i actualment, juntament amb altres companyes, han creat el grup vocal Yes the Music! A més, treballa a la discogràfica gironina U98 Music. Per a ella, la feina no es una càrrega, ja que li permet estar en contacte amb el que més gaudeix, actualment més en un segon pla. I destaca, com el seu home, que la música és allò que li permet desconnectar de veritat.

En Joan Matacàs (fill) ha crescut escoltant i impregnant-se de música, i destaca la seva pas-

sió per la bateria des de ben petit. Amb només 9 anys ja va participar en la Black Music Big Band de Girona, i amb 10 anys ja va adquirir una bateria professional. Tot això li va permetre obtenir uns coneixements i experiències que l'han ajudat molt a poder destacar en aquest món. Tot i tenir només 19 anys, ja ha deixat empremta a l'escena musical. Per exemple, l'any passat va participar amb la Sant Andreu Jazz Band al prestigiós concurs Essentially Ellington de Nova York, en què van quedar segons i van aconseguir una menció a la base rítmica. A partir de la seva participació en la Black Music Big Band de Girona, un grup de

“Segurament fa falta que es potenciï la cultura d'anar a escoltar grups desconeguts, com ja passa en altres països”, afirma la Montse

joves, entre ells en Joan, van fundar Oxigen quan tenien només 13 anys. El grup és ben conegut per molts lectors de *La Llera*, ja que ha animat nombroses festes majors arreu dels nostres pobles durant els últims anys. “Alternem temes propis i versions, per aconseguir tocar i experimentar i acabar tocant allò que ens fa estar més a gust”, afirma. Actualment, està estudiant segon de la carrera de bateria a l'ESEM (Escola Superior d'Estudis Musicals) del Taller de Músics de Barcelona, en l'especialitat d'interpretació de Jazz i Música Moderna, en què ha obtingut una beca. Mentrestant, compagina els estudis amb actuacions amb la Sant Andreu Jazz Band i El Frenillo de Gauguin, aprofitant l'avinentsa que el grup del seu pare ha tornat i els faltava un bateria, i fent substitucions a La Masovera Barbuda o en grups d'animació infantils. Ell ho té clar: la música és una forma de reconexió. “Amb els meus companys de grup, moltes vegades, quan som enmig d'un concert, ens entenem només amb les mirades, no fa falta dir res.” “Per a mi, la música és una manera de connectar amb la gent sense haver de parlar”, sentència. Tot i que els estudis, tant a la carrera com quan ha de fer una substitució en un grup, porten feina, ell està determinat que la música, i en concret la bateria, esdevingui la seva forma de guanyar-se la vida i fer-ho amb qualitat, ja que molts cops alguns músics han de plegar per cansament, perquè molts concerts són de matinada.

Aprofitant que tenim dues generacions de músics, trobo interessant aprofundir en l'evolució de l'escena musical del nostre país i veure si ara és més fàcil que fa uns anys obrir-s'hi camí i aconseguir unes condicions dignes de feina sense renunciar a la passió per la música. Tots tres coincideixen en el fet que actualment hi ha més facilitats per estudiar música, amb més oferta i,

com a conseqüència d'això, més competència i dificultats per fer-se un lloc en el món professional. Tot i això, és una feina molt fluctuant, en què es fan llargues jornades de nit i la sort hi té un paper destacat per poder arribar a triomfar.

En Joan (pare) i la Montse destaquen que ara mateix hi ha una tendència a homogeneïtzar tot l'espectre musical en què destaquen els grups de versions. “Apareixen empreses que busquen grups per emmotllar-los en una sola tendència, i això afebleix la creativitat que pot tenir cada música”, concorden.

En això hi té un gran paper el que es potencia des de l'administració i les possibilitats de fer negoci de les discogràfiques, que són les que, al final, recolzen els projectes. “Segurament fa falta que es potenciï la cultura d'anar a escoltar grups desconeguts, com ja passa en altres països”, afirma la Montse. Arran d'això, tots compartim que, en molts casos, les institucions públiques acaben subvencionant grans festivals, amb grans caps de cartell, la qual cosa impossibilita que els grups emergents o les festes majors tinguin oportunitats per ser també fils conductors de la cultura musical. No obstant això, l'auge de la música en català que vivim és positiu, però caldria trencar el monopoli dels grups que es reparteixen gran part del pastís.

Acabo l'entrevista pensant que la llera del Ter és un bon espai per créixer musicalment, d'on han sortit diversos grups i artistes gràcies a les seves festes majors i actuacions diverses. De ben segur que si l'administració pública, com la Generalitat i la Diputació, que tenen un gran pressupost, potenciessin molt més les ajudes als pobles petits en comptes dels macrofestivals, per oferir cultura de proximitat i qualitat, podríem celebrar l'aparició de molts artistes més

54
Josep Fané,
de Can Franc de Cervià

58
Guillem Martínez,
de Cal Cai de Madremanya

62
Carme Jordi,
poetessa

TOT ENRAONANT

NÚRIA PASCUAL VIELLA Fotografia
I ROSA PASCUAL BATLLE Jesús Potrony Serret

Can Franc, parada i fonda... de records

A mig camí entre Girona i Torroella de Montgrí, a Cervià de Ter, hi ha Can Franc. Un punt d'aturada discret, però essencial. No cal mirar gaire per saber que, en aquest local, a cada racó es respira història. Si hi entreu, hi trobareu en Josep, un home crític i honest

Quedem un migdia per anar a Can Franc, volem fer-li una proposta a en Josep; arribem atrafegades, com gairebé tothom avui dia, però només travessar la porta és com entrar en una altra dimensió: l'espai diàfan de sostres alts, la barra llarga i robusta. El temps s'alenteix, a l'ambient es respira una mena de calma, la de les coses senzilles, quotidianes, que et transporta a llocs coneguts. Can Franc, el que representa, d'alguna manera ha esdevingut patrimoni de Cervià, perquè sense proposar-s'ho s'ha convertit en testimoni de la història recent de la vida dels veïns i veïnes d'aquest poble de la llera del Ter. Endinsem-nos-hi, doncs, una mica més...

Trobem en Josep darrere la barra, com sempre al peu del canó, però no s'està quiet: ara entra, ara surt al pati, ara fa cap a la cuina, un no parar, però al seu ritme, entre copes, cafès, i flaires d'oli i pa amb tomata acabat de fer. Avui va més de bòlit que de costum perquè no hi ha la Carme, que fa vint-i-tres anys que hi treballa, i quan trobem un moment de mitja calma ens hi acostem i li deixem anar sense embuts:

–Josep, voldríem escriure la història de Can Franc. Què et sembla?

–No, jo no vull sortir enlloc! –respon ell amb el seu posat seriós, que és una barreja de murri i discret.

Una resposta tan a la mida d'en Josep que no ens sorprèn gens. Ell és així, de poques paraules; ara bé, parla quan toca, mig de broma mig seriosament, però quan ho fa, val la pena escoltar-lo. La conversa avança a batzegades, es coneix que no

Als anys quaranta, Can Franc era un bar i també una petita botiga de queviures. Fins i tot venien peix fresc de Llança i de l'Escala

L'antiga nevera de fusta, que encara avui presideix la barra

hi ha la Carme, ara s'estronca, ara es reprèn, però les paraules de mica en mica troben el camí i es tornen profundes, com la vida mateixa. En Josep ens parla de la seva família: els pares, en Ricard Fané, de Can Franc de Cervià, i la Maria Presas, de Can Miquellet de Sant Jordi Desvalls. Primer tots dos, i més tard amb el fill gran, en Vicenç, van aixecar el negoci amb esforç i dedicació.

Però anem als inicis: als anys quaranta, Can Franc era un bar i també una petita botiga de queviures, just on ara hi ha la cuina. Fins i tot venien peix fresc portat del port de Llança o de l'Escala. I al pis superior els homes hi anaven a jugar a cartes. Passats els anys, el local va experimentar una primera ampliació. En Josep té pocs records d'aquell temps, el que sí que té present, però, és enfilarse a l'antiga nevera de fusta, que encara avui presideix la barra, per netejar-ne el sobre. No va ser fins cap a la dècada dels setanta que es va fer la darrera reforma, que donà lloc a Can Franc tal com és avui. La barra llarga, el foc a terra, el pati, taules i cadires per als clients, i un menjador, o sala de banquets,

per a ben bé una quarantena de comensals. Actualment aquest menjador es troba tancat. També, durant una època, oferia dispesa, i va arribar a tenir fins a vuit habitacions just a sobre del bar.

La cuina de la Maria era apreciada per tothom: *platillos*, guisats, rostits... I més tard en Vicenç va prendre el relleu a la mare, de la qual va heretar també el do dels fogons. En aquell temps, els casaments que se celebraven al poble i que no disposaven de prou espai a casa feien el convit al Casal, i a Can Franc eren els encarregats d'elaborar el menú.

Amb la construcció de l'autopista, que el 1976 arribà fins a la Jonquera, durant la setmana Can Franc es convertí en lloc habitual de treballadors, tècnics i viatjants. Molts d'ells no només hi feien parada per menjar, sinó que també s'hi quedaven a dormir.

Eren anys convulsos, de grans canvis, i a Can Franc, com a reflex viu de la societat d'aquell moment, tot allò també s'hi filtrava: els caps de setmana el local bullia de gent, vetllades animades amb bona música, gràcies a l'afició que encara avui en

"–Josep, voldríem escriure la història de Can Franc. Què et sembla?
–No, jo no vull sortir enlloc! –respon ell."

Josep hi té, i si a més a més hi havia partit i jugava el Barça, ja no s'hi cabia.

La conversa avança i amb ella els anys, arribem ja als vuitanta i noranta, i aquí també hi ha espai per recordar les mascotes: en Xisqui, un pastor alemany, i altres gossos "bordissers", que diu en Josep, també formaven part d'aquell univers. A les parets hi havia pòsters i calendaris amb imatges que, pel seu contingut sexista, avui serien motiu de controvèrsia. Podem imaginar com la cridòria dels homes que jugaven al truc o a la botifarra es barrejava amb el fum espès del tabac i la llar de foc, que a l'hivern sempre era encesa. Tot plegat era el que donava vida a aquell local, on clients de diferents generacions es trobaven dia sí, dia també.

Els temps han canviat i Can Franc també, però manté l'essència i, com tot allò que envelleix bé, ha sabut trobar el seu lloc. Tot i això, és fàcil imaginar la significació que un dia va tenir. Avui és un refugi per als jubilats del poble, algunes persones passants, treballadors, ciclistes... Això sí, amb un

altre ritme. És un lloc on sembla que el temps ni avança ni retrocedeix, però per a bé. Perquè, allò que té encant per si mateix, no cal tocar-ho.

Molta gent arreu de les comarques veïnes, i també de llocs més llunyans, coneixen Can Franc, ja que gairebé tothom que per una raó o altra passava per Cervià hi acabava entrant. I no només gent anònima, també personatges famosos, del món de l'esport, de la cultura. De fet, actualment sovint hi podem trobar el catedràtic de prehistòria Eudald Carbonell.

És hora de marxar, d'un quant temps ençà en Josep ha escurçat l'horari del local, i aviat tancarà. De fons sona "Turn back the hands of time", de Tyrone Davis, una picada d'ullet d'un local custodi de la memòria, que ha acumulat històries i ha estat testimoni de grans canvis socials i de petites revolucions quotidianes, perquè Can Franc no és només un bar: és una manera de ser i d'entendre la vida. I, mentre en Josep hi sigui, continuarà sent aquest espai autèntic que tanta falta ens fa ~

A la dècada dels setanta es va fer la darrera reforma, que donà lloc a Can Franc tal com és avui

JUDIT GUIXERAS I JANA PERICH

Fotografia
Enric Casals Alcalà

Guillem Martínez, eines amb molta història

De ben segur que, si sou de Madremanya o dels pobles del voltant, deveu haver sentit a parlar del treball de recerca d'en Guillem Martínez, un jove que no va deixar ningú indiferent amb el seu projecte anomenat “Creació d’una col·lecció patrimonial. La nissaga de ferrers Vilar de Cal Cai de Madremanya”. A més de guanyar nombrosos premis — entre els quals el Premi Cracs, atorgat per la Universitat de Girona pel seu compromís social i per la gran acollida del públic—, el seu treball ha esdevingut una aportació de gran valor cultural, històric i emocional tant per a la seva família com per al poble de Madremanya

La vella ferreria de Cal Rai de Madremanya, amb més de cent vint anys d'història, s'ha museïtzat amb dos centenars d'eines utilitzades per l'avi i el besavi d'en Guillem

Explicat de manera molt resumida, el treball va consistir a recuperar gairebé dos centenars d'eines utilitzades pel seu avi i el seu besavi, els antics ferrers de Madremanya. Aquest procés va implicar hores de recerca, neteja i restauració d'un patrimoni material que, després de no ser utilitzat durant dues generacions, havia quedat oblidat en calaixos, prestatgeries i racons del vell taller familiar. Un cop reunides i polides, les eines van ser catalogades i es va elaborar una fitxa tècnica per a cadascuna acompanyada d'un àudio, en què constaven: una fotografia de l'eina, el seu ús, una breu descripció, el nombre d'exemplars...

Per tal de fer aquest projecte accessible a un públic més gran, en Guillem va dissenyar codis QR directament enllaçats amb les fitxes tècniques que permeten fer una visita autodidàctica pel taller on estan exposades totes les eines i ofereixen la possibilitat de viure'l de primera mà. El resultat és una exposició oberta a tot aquell que senti curiositat pel món dels ferrers i que doni importància a preservar el nostre patrimoni cultural, un patrimoni que, molt desgraciadament, cada dia és menys reconegut.

Cal dir que aquest projecte no va sorgir d'un dia per l'altre, sinó que va necessitar dedicar-hi el seu temps i un gran esforç i treball. En Guillem afirma que, en definitiva, va ser una feina cansada, però que perseguia un objectiu clar: donar a conèixer aquest ofici, avui dia gairebé desaparegut, i convertir la vella ferreria de Madremanya, amb més de cent vint anys d'història, en una col·lecció patrimonial.

I si aquest era l'objectiu, podem estar ben segurs que es va complir. En Guillem mateix considera que l'impacte va tenir un abast més gran de l'esperat, tal com podem entendre quan ens explica que va tenir força ressò i va rebre moltíssimes visites, fet que ell destaca i gaudeix.

Cal remarcar que eren visites de totes les edats, però en especial hi abundava la gent gran. Ja fossin del poble o de fora, de família tradicionalment ferrera o sense cap relació, però amb una sincera curiositat i passió per descobrir coses noves. I, és clar, en el cas de la gent amb famílies ferreres, sempre és bonic veure com algú ha recuperat una part molt important d'aquest ofici oblidat. En Guillem explica que, en més d'un cas, la seva mare, filla de Cal Cai, ha pogut intercanviar anècdotes amb altres encuriosits fills de ferrers, des de com varia el nom de les eines segons la zona geogràfica fins a records despertats dels avis. Fins i tot en certs ca-

sos han acabat emocionant-se amb llàgrimes pel mig, la qual cosa ens recorda com n'és, d'important, mantenir viva la memòria familiar.

En Guillem explica que aquest treball de recerca li va comportar molts sacrificis, entre els quals passar-se tot l'estiu fent un treball diari de treure, netejar, numerar i catalogar tota una pila d'eines que semblava infinita, per tal d'elaborar-ne la fitxa tècnica. Tant d'esforç va tenir els seus fruits: entrar a la col·lecció patrimonial et permet transportar-te a una ferreria original, "molt lluny del típic museu amb parets blanques", destaca en Guillem. I no només atípic, sinó que fa justícia a la ferreria que va ser. El sol fet d'entrar a la sala i veure el muntatge ho diu tot. A més, com s'ha esmentat, aquest treball li va permetre ser nominat a cerimònies de premis en què va poder veure i intercanviar anècdotes, idees i treballs amb altres premiats (fet que li va agradar molt), i va assistir a diverses entrevistes.

Tot i que l'espai no funciona com un museu obert al públic de manera permanent, actualment la visita a la col·lecció patrimonial és possible contactant directament amb en Guillem per tal de concretar dia i hora.

A dia d'avui, en Guillem està estudiant infermeria a la Universitat de Girona, i, malgrat que aquest treball no està directament relacionat amb la seva formació actual ni amb la professió que vol exercir en un futur, ell mateix admet que elaborar-lo va ser una experiència enriquidora i de la qual va acabar gaudint molt més del que esperava. El procés de recerca, classificació i recuperació d'eines, així com el fet de poder escoltar records familiars tant propis com d'altra gent, li va permetre descobrir una part del passat que desconeixia i, alhora, aprofundir en el llegat artesanal de la seva família per part de mare.

A més, gràcies al seu projecte, que va tenir una repercussió tant dins com fora del municipi i va contribuir a donar a conèixer la història de Madremanya, l'exposició ha significat per a diversos visitants una manera de despertar records o d'adquirir nous coneixements. D'aquesta manera, el treball d'en Guillem no només ha recuperat objectes, sinó que també ha ajudat a recordar històries que, amb el pas del temps, corrien el risc de quedar oblidades en un poble cada dia més petit com és Madremanya. I, per als que se us ha despertat la curiositat llegint això, una imatge val més que mil paraules, així que ja ho sabeu! ~

CLÀUDIA BUSSÉ ROJAS

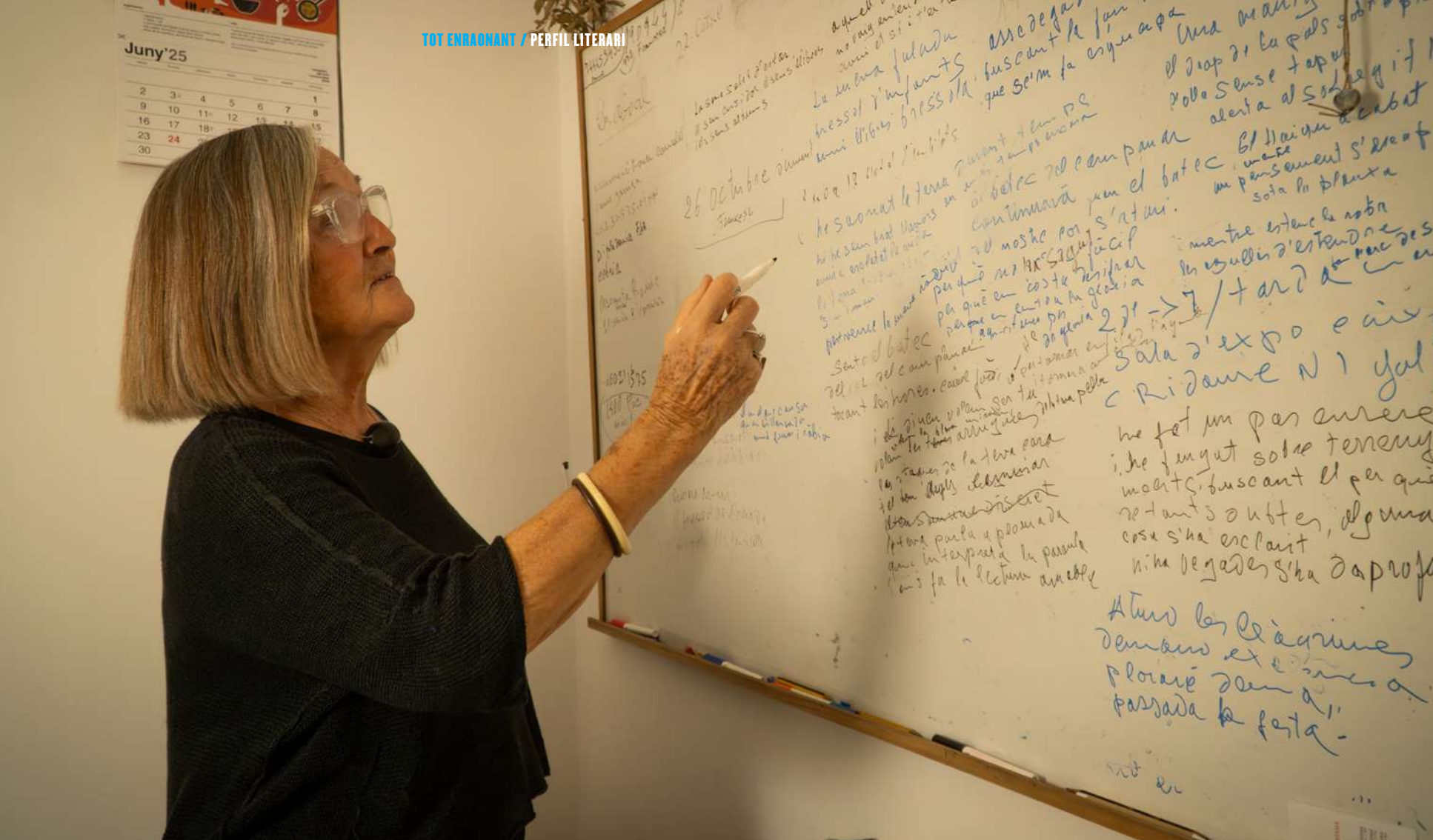
Fotografia
Aniol Simon Surià

Carme Jordi, la poetessa que recol·lecta les engrunes de tota una vida

Carme Jordi va néixer a Bordils un matí de maig del 1941, en plena postguerra. La seva mirada cristal·lina i adeltada per viure va començar a escrutar l'entorn a la recerca de matèria poètica. La llera del Ter i el seu poble natal, on va créixer i viure, van marcar la seva poesia posterior. Tant és així que un dels primers poemes que recull al poemari *Un feix de poemes*, publicat l'any 2012, diu:

*Què s'ha fet de casa meva?
On són els camins tan caminats?
El teatre del col·legi de les monges on vaig aprendre
a llegir els primers versos, les roderes dels carros,
els recs d'aigua vorejant el poble,
les portes forades obertes de bat a bat
i el pruner primerenc carregat de prunes grogues
senzilles i puntuals, tan enyorat!
Ja no en queda res de tot això,
només uns peus cansats de tant d'asfalt buscant la casa.
Ja ho sé que no és la casa de Píndar
però és la meva casa.*

Al seu segon poemari, *Engrunes de capvespre*, Carme Jordi explora el seu jo més íntim entre el paisatge de la seva infantesa, un reducte de terra fèrtil i paisatges de tons verds i ocres a la llera del riu Ter

En efecte, el paisatge àrid pel pas de la guerra va reviscolar a poc a poc, alimentat per les aigües fresques del rec i donant, com a fruit, un planter fèrtil i abundant. Així és com Carme va començar a florir en el món del teatre i de la interpretació i, amb el temps, va adquirir l'amor per les paraules, la música i la contemplació poètica. De resultes de les seves experiències primerenques entre les pomeres i els camps verdejants, les corredisses pels camps de blat, ordi i civada, en surten alguns dels seus poemes més bucòlics i intimistes.

Com una nena que corre i s'amaga pels prats i s'embardissa entre els sembrats, Carme passa de la infantesa a l'adulthood amb la coneixença del seu marit, Josep Cassú, i el naixement del seu fill, músic com el seu pare. Aquest viratge la du a encetar una nova etapa poètica, marcada per un to molt personal, reflexiu i pausat que s'expressa en

versos lliures acompanyats de haikus. D'aquesta manera, la naturalitat de Carme Jordi s'amara de les comparacions, metàfores i personificacions amb la intenció de captivar-nos amb imatges belles i de gran impacte sensorial. D'aquesta recerca de camins propis i el mateix homenatge a la literatura i, sobretot, a la llengua catalana, en resulta el segon llibre, *Engrunes de capvespre*, publicat a Edicions MMV, el mes d'octubre del 2024.

D'entrada, el poemari comença amb un homenatge al llibre i el seu poder guaridor: "i si el fred volgués gelar-me altra vegada / em nodriria amb un llibre de poemes". Tant és així que Carme s'exalta amb l'observació del passat i el record de l'escola de Bordils, lloa les monges que li van descobrir les lletres i la van acompanyar en els seus primers versos. La següent etapa que explora se centra en poemes d'amor iniciàtic, en la recerca de l'ideal adolescent, el desencís amorós poste-

rior i l'acceptació del que en queda. Així, amb versos senzills i de gran potència lírica, s'exclama: "com una ombra aquest tu teu / en els meus peus duc adherida / i hem fet camí sense fronteres". I clou el poema, com tots els altres del llibre, amb un haiku que s'agermana amb els versos lliures: "I mentre xuclo / el nèctar dels teus llavis / frisa l'abella". La nova etapa que explora és més confortativa amb ella mateixa i, en un joc colpidor amb els miralls, té versos durs amb el reflex de la seva imatge: "En un bassal d'aigües eixorques / miralls d'escata m'esmicolen el rostre / I no em reconec. / Una carpa sura descomposta". La darrera part del poemari explora un jo més madur i serè, que contempla l'horitzó i el veu ampli i al seu abast, exposat a la intempèrie del present i la il·lusió del futur. D'aquesta manera, clou amb un haiku molt significatiu: "Diferents horitzons / són avui la meua fita. / Camps segats, collita feta".

En definitiva, Carme Jordi explora el seu jo més íntim entre el paisatge de la seva infantesa, un reducte de terra fèrtil i paisatges de tons verds i ocres a la llera del riu Ter. També s'endinsa en els primers tocs de l'amor i la decantació per un afecte estable i durador de la mà del seu marit. La lluita amb ella mateixa i el seu entramat de preguntes sense resposta la inquieta i la porta a expressar-se amb versos colpidors i sincers, que retornen al mirall la imatge que reflecteix. La poetessa bordilenca s'expressa sense embuts, però amb subtilitat i senzillesa. El conreu de les paraules té nascuda i fonament a la cuina de casa seva, on escriu diàriament en una pissarra sostinguda al costat dels fogons. Aquesta imatge ens revela, un cop més, el tipus de vida i de poeta que tenim al davant: una persona intimista i casolana que expressa inquietuds universals amb senzillesa i bellesa poètica ~

COSES D'ABANTES

68
Quan anàvem
a 'conferència'

74
Paraules al Vent!

78
Picanyol,
el pare del bruixot

82
Un dels últims
cornetes del Sàhara

86
La pèrdua d'un jaciment
ibèric a Fellines

88
L'ensenyament
a Sant Martí Vell

MIQUEL TERRADEZ VALMAÑA Fotografia
Aniol Simon Surià

Quan anàvem a 'conferència'

Als anys cinquanta, quan pocs eren els que podien estudiar, hi havia persones que de manera altruista feien classes de reforç, sobretot de matemàtiques, a joves del seu poble: a Flaçà, com ens recorda la seva filla Rosa, el primer que va començar a fer 'conferència' va ser en Modest Adroher

Confesso que no ho havia sentit dir mai a ningú i tampoc ho havia llegit. La nostra revista és una valuosa font d'aprenentatge per a mi, i espero que també ho sigui per a tots els nostres lectors. En Josep Maria Canals i Farrarons, en el seu llibre *La gent i les coses d'Olot. Locucions, expressions, dites, i frases fetes*, defineix "anar a conferència" com 'anar a l'escola en horari extraescolar'. Després d'haver

parlat amb diverses persones, podem dir que és una expressió, en general, força correcta. A més, totes les persones amb qui he parlat, només de sentir l'expressió, la recordaven i ho tenien claríssim, senyal que va deixar bona empremta i que els va ser útil i profitosa. Ho anirem veient.

Així doncs, de quina època estem parlant? Devia començar cap a la dècada dels anys cinquanta

Rosa Adroher, filla d'en Modest Adroher, un dels primers a oferir 'conferència' a Flaçà. Ella recorda haver assistit a conferència alguns estius dels anys seixanta amb el mossèn Lluís Giró

del segle passat. En aquells temps, els joves començaven a treballar ben aviat i l'educació era ben diferent de l'actual. Tenir un reforç en els coneixements i sabers, encara que fos bàsic, esdevenia necessari per a moltes persones. Naturalment, es necessitava gent que se'n volgués fer càrrec, i fora del seu horari de feina habitual. En el context social i econòmic d'aquell moment, era un fet ben lloable. Coneixerem els protagonistes que ho van fer possible a Flaçà.

El primer és en Modest Adroher i Homs, natural de Fonteta. El van acollir els seus oncles, en Francisco Baulida i la seva dona, la Dolores. En Francisco tenia una mula i un carro amb els quals, a part de conrear terres al veïnat de Farreres, també feia tragines. Segons testimonis, va tragar sorra des del sorral del riu Ter per a la construcció de la fàbrica de paper Salvador Torras Domènech. Era pels volts de l'any 1945. En Modest va anar a l'Institut de Girona, situat al carrer de la Força, prop de la catedral. Hi anava en bicicleta des de Flaçà, i hi va estudiar fins a 4t de Batxillerat. Durant uns anys feia conferència, quan sortia de treballar de la fàbrica Torras, on era pesador, de 8 a 10 del vespre. Els alumnes que hi anaven eren en Ramon Puig Madrenas, en Pere Madrenas i la Montserrat Llenes, entre d'altres. Aquestes classes les feia a la casa del poble (Can Baulida) on vivia, tal com m'explica el mateix Ramon Puig. La família d'en Ramon i la de Can Baulida tenien bona relació.

En aquell moment, el mestre de l'escola nacional de Flaçà (actualment Les Moreres) era el senyor Josep Torres (el senyor Torres), que vivia amb la seva família en un dels dos habitatges situats a la primera planta de la mateixa escola. A l'altre hi vivia el secretari del poble. En aquella època van ser secretaris el senyor Canet i el senyor Pons. A l'escola s'hi ensenyaven les quatre regles bàsiques de matemàtiques i a practicar l'escriptura. Segons em comenta la filla d'en Modest, la Rosa, el seu pare tenia llibres de Batxillerat i va inculcar l'estudi a tot el seu entorn, fills inclosos, i posava en valor l'ensenyament. Una frase que deia el seu pare i diversa gent del poble era que “el saber no ocupa lloc”. La seva dona, la Maria Feliu, va fer primària a Flaçà. Això sí, compartia l'interès per l'educació dels fills i procurava que aprenguessin versos, poemes, obres de la nostra literatura i tot el que li semblava útil i interessant. Disposava d'alguns llibres. La Rosa recorda que, a la vora del foc, “ens ensenyava a re-

citar poemes, a aprendre taules de multiplicar, províncies d'Espanya, coses de la natura..., ens explicava historietes, llegendes, contes, anècdotes de la guerra, ens deia refranys populars, endevinalles...”. I, encara ara, quan escolta la cançó de Lluís Llach “Que feliç era mare”, li ve a la memòria la imatge amb la seva germana i el seu germà a la vora del foc escoltant la seva mare, aprenent i enraonant..., passant una bona estona de les llargues nits de tardor i d'hivern. “Quan se celebrava la Santa Missió, ens ajudava a aprendre i recitar poemes, que recitàvem de memòria a l'església. A les llars del poble els escoltaven per la ràdio, i els recitaven molts nens i nenes, així com en alguns dels oficis religiosos.” Era tot un esdeveniment, sens dubte. Recorda dues de les missions celebrades al poble. També té ben present haver anat a peu amb un grup nombrós de nens i nenes, acompanyats per alguns pares, a les missions de Bordils i Foixà. A la façana de l'església de Sant Cebrià de Flaçà hi ha una creu que recorda la que es va celebrar l'any 1964.

La Santa Missió consistia en un seguit de prèdiques continuades, lliçons morals i exercicis pietosos en una població amb una durada de 10 a 15 dies. Les portaven a terme sacerdots. A Flaçà les havien celebrat sacerdots i missioners de la Casa Missió de Banyoles, alguns dels quals eren els mossens Venanci Planas, Pere Font i Jordi Carres. Mentre durava la Missió, s'allotjaven a la rectoria. En les missions també s'hi recreaven històries, llegendes i contes amb un fons moral. Les missions venien de molt antic a Catalunya i ja es coneixien amb aquest nom les que feia el dominic valencià Vicent Ferrer. Es feien des de la tardor fins al mes de maig, i no van ser institucionalitzades fins la primera meitat del segle XIX.

ALTRES 'CONFERÈNCIES' A LA PERA I A LA COLÒNIA DE FLAÇÀ

També es feia conferència a l'escola de Flaçà i, segons el cas de cada persona, a la de la Pera, situada a l'actual bar de la plaça. El mestre, tothom l'anomenava *el Mallorquí*, i hi anaven en Pere del mas Joher i en Xavier Vileta i en Josep Perich Armengol de Farreres. Tal com em confirma la neboda d'en Josep, la Montse Perich, feien el trajecte de Farres a la Pera a través dels camps i pel mig del bosc. Feien la conferència de cinc a sis de la tarda. Com

Paco Gràcia, a l'església de Flaçà, un dels alumnes del mossèn Lluís Giró

en el cas anteriorment explicat, la base era el reforç dels conceptes matemàtics més bàsics.

Les famílies veien aquest complement com una bona oportunitat de consolidar i ampliar els estudis en una època en què anar al Seminari de Girona era una oportunitat acadèmica. Hem de tenir clar que en aquells anys la majoria dels joves començaven a treballar a una edat prematura i eren ben pocs els que podien gaudir d'aquesta oportunitat. Eren moments econòmicament molt complexos, tot i que en Ramon Puig explica que Flaçà va fer un tomb econòmic positiu amb l'arribada dels treballadors de la fàbrica de paper de Bonmatí que venien a establir-se al poble, concretament a la Colònia, i que a poc a poc van fer prosperar les poques oportunitats existents i lepoques pessetes disponibles a les butxaques de pares i mares. A més de les conferències esmentades, també hi havia les que feien els capellans del poble. Tot

això m'ho explica en Paco Gracia i comença mencionant mossèn Lluís Giró, de Flaçà, que en feia per a adults al carrer de Ripollet de la Colònia (en aquella època, Colònia STD), que es duia a terme al vespre per a nois que treballaven a la paperera Torras. Seria el que avui anomenem *formació per a adults*. Era un reciclatge i reforç en determinats ensenyaments primaris. Es feien grups de cinc a sis de la tarda amb alumnes com Benet Adroher, Pere Puig, Santiago Amores, Vicenç Planas... Aquesta etapa va durar uns quatre anys. A l'escola Les Moreres i a la de la Colònia, que era del Patronat STD, mossèn Lluís hi ensenyava Història Sagrada i, un cop al mes, catecisme. Els nens i les nenes es preparaven per fer la primera comunió als set anys, els ensenyava doctrina i també els preparava per a la professió de fe als 12 anys i per a la posterior confirmació. Tot això es feia a la rectoria situada al casc antic, prop de l'església. Disposava d'un pati on hi

havia hagut l'hort del rector, situat a la banda sud, i unes saletes, a la part baixa, on es feien activitats lúdiques i esportives. En Ramon m'explica que recorda que la seva família va deixar una roda de carro per jugar en els nombrosos jocs infantils que es combinaven amb la doctrina unes hores a la tarda.

A l'ala nord de l'església de Sant Cebrià, al costat esquerre, s'hi va arreglar un local per poder-hi fer catecisme. Actualment hi ha encara la xemeneia i s'hi poden veure les reformes mencionades, amb part de l'absis feta amb biga, cairat de fusta i salt de garsa. Tot això amb l'objectiu d'evitar les goteres, que començaven a ser importants. En aquest espai, tot i que no ho sabem del cert, possiblement el seminarista Heribert Català, que no va arribar mai a ser capellà i que vivia a Can Rasclet, hi va preparar conferències per ensenyar llatí i altres matèries necessàries per continuar els estudis, o bé per fomentar coneixements diversos, de l'any 1950 al 1955.

La Rosa Adroher recorda haver anat a conferència alguns estius de mitjan anys seixanta amb mossèn Lluís de 10 a 12 del matí, durant el mes de juliol, a l'església, en una estança situada a la banda oest, al costat del cor, a la primera planta. Era força gran. Hi ensenyava llatí, matemàtiques i, sobretot, a escriure bé i practicar l'ortografia. Cada falta que es feia, s'havia d'escriure 25 vegades, i no es sortia de conferència fins haver-ho fet. Si ell havia de marxar, es feia a casa i l'endemà se li presentava.

EL SALPÀS: LA BENEDICCIÓ DE LES CASES

Un record comú d'en Ramon i en Paco de principis dels anys cinquanta, i del qual aprofitaré per deixar constància en aquest número de la nostra revista, és el salpàs a Flaçà. Primer cal explicar

que el salpàs és una tradició cristiana consistent en la benedicció de les cases del poble amb aigua beneïda i sal, amb l'objectiu de protegir les llars i els seus habitants dels mals esperits durant l'any. Començava a Sant Llorenç de les Arenes, on passaven per totes les cases. Després anaven a Can Payet i, d'aquí, cap a Farreres, on feien parada a Can Perich. Des d'aquí, per la drecera del Malpàs (es deia així perquè a vegades hi havia lladres que assaltaven la gent que passava per allà amb cistells on duïen productes del camp i aviram), cap a Can Baig. Després del mas d'en Costa, baixaven pel camí de Riuràs cap al carrer de Sant Josep i la carretera de Sant Llorenç. La comitiva estava formada pel mossèn i els escolanets, que en aquell moment eren els de la Colònia, en Manel Alcalà i en Lluís Costa, substituïts després pel mateix Paco Gracia i en Joan Galí. Els de l'església de Sant Cebrià eren en Lluís Llorens, en Lluís Puig i en Quimet Piferrer. Aquesta celebració se solia fer per Pasqua. La comitiva portava un carro i la gent de les cases beneïdes els donava gra (blat, civada, ordi...), patates i altres aliments, la finalitat dels quals era la manutenció dels seminaristes de Girona, una part, i l'altra era per a la parròquia del poble. Actualment, com és sabut, aquest costum s'ha perdut a la parròquia de Flaçà, però encara es conserva en parròquies de la plana de Vic com Tona i Malla, i en altres municipis de l'interior de Catalunya i de la Marina Alta valenciana.

UN POBLE PETIT AMB ESTUDIS ESPECIALITZATS

Posteriorment, amb l'arribada de la democràcia l'any 1975, mossèn Martí Alabau, llicenciat en Llengua Catalana, impartia cursos de català per a mestres i altres persones que ho necessitaven. Ho va fer durant cinc anys a la rectoria. Anteriorment s'havien creat les Joventuts de la Parròquia de Flaçà, amb el seu equip de futbol. També es va posar en funcionament un orfeó, el director del qual era en Ramon Capdeferro. Totes aquestes activitats eren coordinades per la família dels directius de la fàbrica Torras. En Paco em recalca que les conferències i tot aquest interès acadèmic s'han d'emmarcar en iniciatives com les mencionades anteriorment, que feien poble, que animaven la

gent a formar-se, a estudiar més i preparar millor el seu futur.

La Marina Mármol recorda que, en l'època dels anys setanta, a més de les conferències, a Flaçà s'oferia la possibilitat de completar els estudis de la bàsica amb els estudis de Comerç de manera paral·lela. És a dir, que es podien fer les dues formacions alhora. El títol que m'ensenya ho deixa ben clar: "En período escolar, título de grado de iniciación profesional", de l'any 1975. Es podia fer a l'escola nacional i anava a càrrec de la mestra, la senyoreta Teresa Canaleta. Així, s'oferia als alumnes la possibilitat d'obtenir un altre títol acadèmic, el *Grado Comercio*, elemental i superior, sense haver de sortir del poble. En aquestes classes s'hi podia fer comptabilitat aritmètica comercial, correspondència o geografia econòmica, entre altres assignatures. Per tant, hi havia una conferència altruista i d'ajuda a la població en què s'aconseguia, si se superava, una titulació oficial. Actualment, les localitats més petites no disposen, en la gran majoria dels casos, d'aquesta possibilitat. Si es vol estudiar, per exemple, un cicle formatiu, cal desplaçar-se. Avui sembla impossible que un poble de mil habitants pugui oferir estudis especialitzats, cosa que abans era possible. S'ha evolucionant cap a la centralització de l'oferta educativa en nuclis urbans més grans, tal com ha passat també en altres aspectes. Sens dubte, una gran pèrdua que caldria tenir present i reconsiderar.

Quines conclusions en traiem, de tot plegat? Doncs que a Flaçà hi havia persones disposades a ajudar els altres en els seus estudis i en els seus coneixements. Tot es feia fora d'hores de treball i d'escola i amb molt d'esforç, en una època, sobretot la dels anys cinquanta, de plena carestia i en una societat amb moltes dificultats en tots els aspectes.

A ningú li sobrava res i la majoria de la gent anava molt justa econòmicament, i no existien, ni de bon tros, les comoditats de les quals disposem actualment, però la solidaritat, la justícia social i les ganes d'ajudar a canvi de molt poc sí que les tenien. Un gran exemple a seguir i un bon model de societat a imitar i difondre. Moltes vegades ens queixem que ens falten més recursos, més mitjans, i és ben cert, en caldrien més, però cal no oblidar el factor humà, que també és molt poderós i que entre tots hauríem de tornar a reivindicar i potenciar .

qui volgués expressar-hi les seves opinions. En esbatanar aquesta idea, van ser moltes les persones dels voltants que s'hi van unir i es van engrescar a constituir l'anomenada *Associació de Joves*, l'entitat que va arribar a agermanar fins a nou pobles del Gironès, l'Alt i el Baix Empordà i que va iniciar l'edició d'aquest butlletí comarcal.

Al Vent! —que anys més tard va reanomenar-se *Paraules al Vent!*, perquè des de Terrassa s'havia registrat poc abans una publicació amb el mateix nom— era una revista que es definia com catalanista i pluralista, que transmetia les notícies de proximitat i cobria els temes rellevants per als pobles que agrupava, incloent-hi sempre espais per a l'entreteniment i l'opinió. La seva aparició va ser especialment significativa, ja que en aquell moment històric no existien gaires mitjans de comunicació en català i, per tant, es comptava amb molt pocs referents. Publicacions com *Presència* o *Canigó* eren coetànies, però encara en un context en què l'ús públic del català era molt limitat i, sovint, reduït als fulls parroquials. Cal recordar que diaris rellevants com *Avui* o *El Punt Diari* no sorgiren fins al 1976 i el 1979, respectivament. En aquest context, la decisió d'editar una revista íntegrament en català representava no només un acte de compromís cultural i lingüístic, sinó també un esforç notable per part dels seus redactors, que havien estat formats en castellà, i això convertia l'ús correcte del català escrit en un autèntic repte.

Entre els seixanta-nou números publicats, hi van aparèixer seccions tan diverses com: un consultiori jurídic, articles de divulgació sobre la llengua catalana i la seva normalització, cròniques esportives amb resultats locals i també espais literaris dedicats a la poesia, els contes i els relats breus. A més, la publicació incorporava entrevistes, reportatges sobre tradicions i festes populars i opinions d'articulistes que analitzaven temes d'actualitat des d'una perspectiva propera i compromesa amb el context viscut. Més enllà de les paraules, també prenien rellevància les imatges i les il·lustracions, aquestes últimes elaborades per personalitats de renom com Picanyol (durant la seva estada a Sant Jordi Desvalls), el pintor Joan Fausellas o el pintor d'origen suec Pelle. Amb aquest enfocament obert i participatiu, *Paraules al Vent!* va esdevenir un instrument de cohesió cultural i social i un testimoni valuós del pensament i la vida quotidiana dels vuitanta.

La revista no comptava amb cap tipus de subvenció ni suport econòmic procedent d'administracions públiques o institucions similars. El seu funcionament se sostenia exclusivament gràcies a les subscripcions dels lectors, les vendes dels diferents números i els ingressos provinents dels anuncis d'empreses privades que hi apareixien. Aquesta independència econòmica permetia mantenir una llibertat editorial notable. Cal destacar que molts anuncis estaven il·lustrats pels mateixos artistes que hi col·laboraven regularment.

El ressò d'aquesta revista es va estendre més enllà de les comarques on s'editava i, després de ser finalista durant diversos anys al Premi Tassis-Torrent, concedit per la Diputació de Barcelona, finalment va aconseguir, l'any 1985, el reconeixement com a millor publicació comarcal.

Jocs Florals, la 'MARXA DEL VENT' I TORNEJOS DE FUTBOL

Aquesta revista no es limitava únicament a tractar qüestions que poguessin afectar els territoris, sinó que la seva voluntat era anar més enllà i també poder significar un motiu de trobada. Per això, un dels aspectes més importants eren les iniciatives que organitzaven.

Una de les activitats organitzades per la revista van ser els Jocs Florals escolars, que pretenien potenciar i premiar la participació de la mainada dels diferents pobles en l'escriptura de textos, contes o poemes, que després podien arribar a veure publicats entre els fulls de la mateixa revista. Aquest fet no només els motivava a expressar-se literàriament, sinó que també els feia sentir part d'un projecte col·lectiu que valorava la seva veu i la seva imaginació.

Un altre esdeveniment destacat era la Marxa al Vent, una caminada que animava a tothom a sortir dels camins de sempre i descobrir els corriols i marges del voltant, sovint desconeguts fins i tot pels veïns del poble. El primer any que es va organitzar, la ruta començava a Medinyà i acabava a Camallera, i després cadascú s'havia d'espavilar per tornar cap a casa. Aquella peripècia va quedar com una anècdota memorable, i els anys següents ja es va procurar tenir-ho en compte a l'hora de preparar el recorregut, que pretenia enllaçar vincles i enfortir el veïnatge.

L'altra data assenyalada del calendari per als lectors de la revista era el dia de Sant Esteve —i no pas només pels canelons—, ja que amb els anys va quedar fixat com el moment en què se celebrava el torneig de futbol organitzat per *Paraules al Vent!* Aquella jornada de foment de l'esport reunia grans i petits al camp, en un ambient festiu i de competició que s'esperava amb ganes cada any.

I, finalment, l'altra activitat destacada era anar a recollir la Flama del Canigó a Girona el dia de la revetlla de Sant Joan per després repartir-la entre els diferents pobles vinculats a la revista. Una manera de compartir una mateixa tradició i mantenir viu l'esperit de col·laboració 🏠🏠🏠🏠

La decisió d'editar una revista íntegrament en català representava no només un acte de compromís cultural i lingüístic, sinó també un esforç notable per part dels seus redactors, que havien estat formats en castellà

RAÛL MUXACH I LOLA MUXACH DOMINGO Fotografia
Arxiu

Picanyol, el pare del bruixot

A l'inici de la carretera interior que serpenteja entre Sant Jordi Desvalls i Viladasens, a tocar de les últimes cases del nucli que donen a tramuntana, Ot, el Bruixot, l'emblemàtica figura de la revista *Cavall Fort*, ens saluda des de dalt d'una escombra mentre sobrevola l'*skyline* santjordienc. Uns metres més enllà, quan el camí entronca amb el que puja del pavelló, n'hi ha un altre de més petit que indica on és el banc gegant

Una altra raresa –pot pensar el visitant– d'aquesta gent que tenim un banc en què els peus no toquen a terra, un fantasma que treu el cap a través d'un senyal de prohibit aparcar, un ovni *afincat* als peus del pavelló i un drac marcant el camí cap a l'escola.

Sí i no. Els simpàtics murals –que tapen antics cartells d'obres– podrien ser una expressió més d'aquesta ànima gamberra d'una colla de veïns amb inquietuds artístiques, però són, en realitat,

un homenatge al pare d'aquest personatge de la infantesa de més d'una generació, Josep Lluís Martínez, *Picanyol*, que va viure al poble en dues etapes entre 1972 i 1984.

La primera estada, quan el bruixot tot just feia un any que apareixia a les pàgines de *Cavall Fort*, va ser breu, amb prou feines uns mesos. Picanyol, un home religiós, tenia la intenció de fundar una comunitat amb altres famílies i viure del camp i

Guillermo Perich i en Picanyol, a la dreta, fent a mà els programes electorals de les primeres eleccions municipals del 1979. Imatge cedida per Guillermo Perich i Maria Suñer

l'artesanía, segons explica la seva dona, Rosa Maria Carballal Ministral, el vincle amb Sant Jordi per part de mare. Amb aquest propòsit es van desplaçar a Cabassers, un petit municipi del Priorat, però la idea no va reeixir i van tornar al cap de poc.

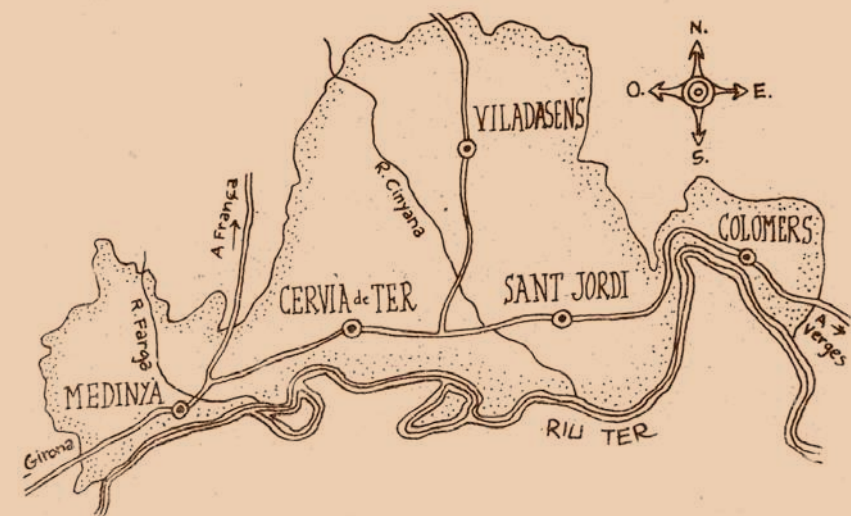
Si primer van viure al Veïnat Nou, en aquesta segona etapa es van instal·lar al darrere del pati de Can Thomas, des d'on avui podria contemplar el primer mural que el recorda. Per això és allà, precisament, explica en Josep Motas, un dels impulsors. “Feia poc que s’havia mort, teníem un cartell rovellat, en Dani Ministral ens va gestionar el consentiment de la família i una nit vam projectar el disseny al cartell i, amb l’ajuda de tothom que va voler col·laborar-hi, el vam pintar en un tres i no res”, detalla. El segon disseny –obra de Gerard Cervera, un santjordien adoptiu– el van fer fer a una empresa, aprofitant un romanent que va quedar del projecte del banc gegant.

A Sant Jordi Desvalls, en Picanyol hi va encaixar. Va trobar-hi pau per imaginar el món de l’Ot

i el de molts altres personatges i també una insospitada eina creativa: el tren. En una entrevista que li va fer Pep Molist fa uns anys a la revista *Faristol* (2019, núm. 89), deia que “sovint anava a buscar el tren únicament per trobar-hi idees” i la seva dona confirmava que, fins i tot quan hi anaven en família, l’havien de deixar sol perquè aquell era “el seu moment”. De fet –m’apunta en Dani Ministral, el cicerone d’aquesta història–, cada setmana “baixava” a Barcelona en *borriquero* a portar els dibuixos.

Hauria estat poètic que l’Ot hagués cobrat vida en un d’aquests trajectes; que, enfilat a l’escombra, hagués rescatat el seu autor d’un d’aquests retards a què Renfe ens té tan acostumats. Però no. La creació que el farà ser recordat va venir-li al cap –ho va explicar molts cops– al passeig de Gràcia de Barcelona, mentre esperava la que després es convertiria en la seva dona, i inicialment el simpàtic bruixot va agradar més als responsables de *Cavall Fort* que a ell mateix.

Il·lustració d'en Picanyol dels pobles de la revista *Paraules al Vent*!

VIDA DE POBLE

En Picanyol, no tenia un no per a ningú. “T’hauria donat el seu menjar si no n’haguessis tingut”, diu la Maria Suñer, històrica cartera, memòria viva del poble i amiga del dibuixant. El descriu com un “home compromès i tranquil”.

La seva col·laboració amb el teixit social, les entitats i els esdeveniments del poble va ser constant. Va ser membre de la junta del cinema, va fer cartells electorals a mà en les primeres eleccions democràtiques i, sobretot, es va implicar en el naixement d’una revista del mateix esperit que *La Llera*, *Paraules al vent*, editada entre 1977 i 1993 com a butlletí d’informació local de Viladasens, Medinyà, Sant Jordi Desvalls, Cervià de Ter, Colomers i, més tard, de Camallera i Vilopriu. En aquesta joia de l’artesanía editorial de la transició, hi va representar gairebé tots els papers de l’auca: portadista, ninotaire, membre del consell de redacció, articulista i publicista.

Són entranyables els anuncis de Pairet Germans Electricistes de Sant Jordi, la Planxisteria Gonzalo de Medinyà, la sucursal en aquest poble de l’Autoescola Güell de Girona o el del negoci de “Venda i reparació d’estufes a Gas-oil” de Joan Modest Barceló i Pascual, de Sant Jordi, que trobem amb la seva firma. A diferència dels ninots o dibuixos que fa per il·lustrar els articles, les pu-

blicitats porten la firma escurçada: PIC. En Dani Pairet encara manté a les factures un dimoniet que aguanta una bombeta amb l’estil inconfusible d’en Picanyol.

També hi apareix com a articulista, fent una glossa del gran músic santjordien Joaquim Costa i Horts o defensant-se de “diverses persones” que el van acusar de fer pornografia quan va presentar un nu en l’exposició de la festa major del 1978.

Va agafar la ploma per reivindicar amb vehemència la bellesa natural davant l’artificiositat que ell veia en la pornografia: “La Naturalesa és obra de Déu; és una manifestació d’Ell [...] Allò que és natural no pot ser mai pornogràfic. En la pornografia sempre hi ha artificialitat, és a dir: tergiversació o manipulació del veritable sentit de les coses.” I hi afegia: “Els homes tot ho prostituïm i ho fem malbé [...] i no sabem distingir la cosa natural de l’artificial, ni la bellesa, de la pornografia.”

Picanol va viure dotze anys a Sant Jordi. Hi va néixer un dels seus cinc fills, la Noemí; Ot el Bruixot s’hi va fer gran i hi va poder “caminar i pensar”, dues de les activitats que, segons Suñer, més li agradaven, juntament amb “parlar amb la gent gran perquè li expliquessin coses del poble”. El 1984 se’n va tornar al seu Moià natal. Quaranta anys després, d’allà on va viure encara n’hi ha molts que en diuen “Can Picanyol” 🏠

En Picanyol, Josep Lluís Martínez, als anys vuitanta. Ajuntament de Girona. CRDI (Fons El Punt – Joan Carles Codolà)

XEVI JOU

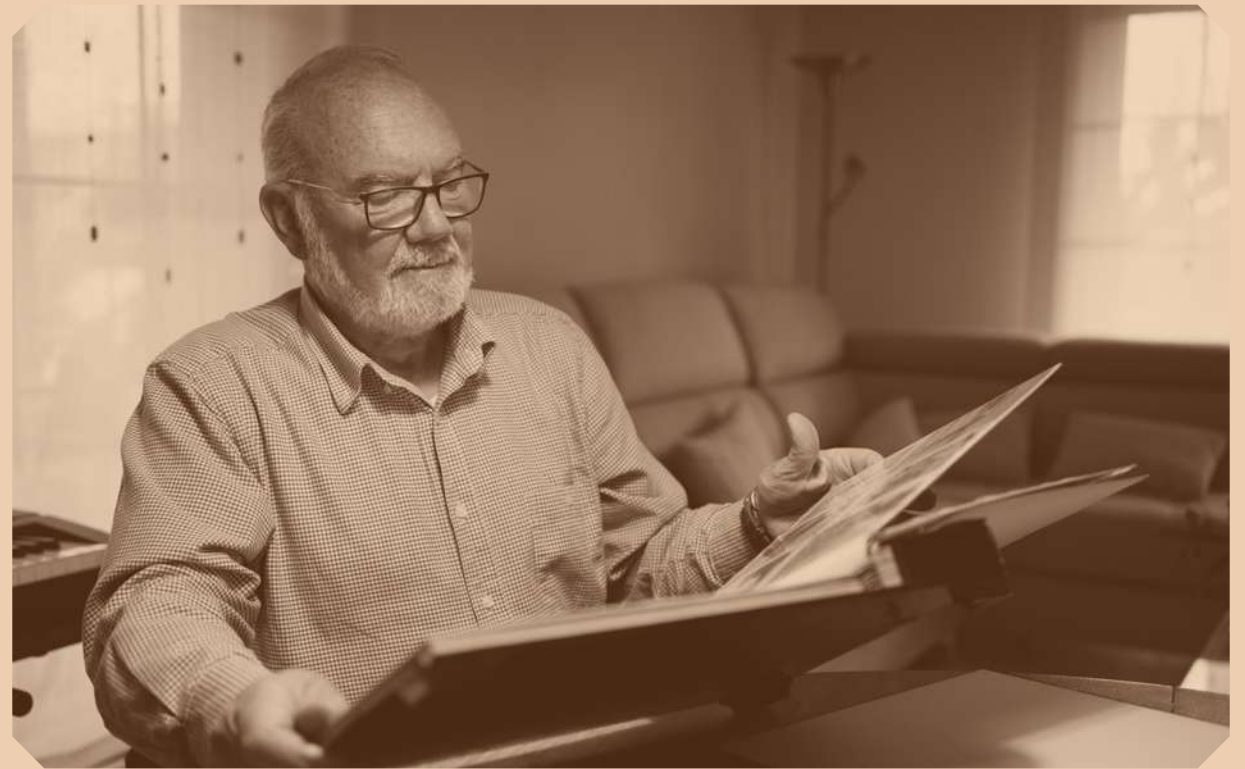
Fotografia
Arxiu / Aniol Simon Surià

Un dels últims cornetes del Sàhara

En Jordi Congost de Bordils, conegut com en Toti de Ca l'Ànec, fa més de cinquanta anys va anar a fer la mili a l'antiga colònia espanyola del Sàhara Occidental: “Era la primera vegada que sortia lluny de Bordils i que anava en avió i... no fou un vol agradable. A l'arribada, la llum encegadora d'aquell paisatge desèrtic ja em va impressionar”

Ara, al novembre, ha fet cinquanta anys de la vergonyosa “descolonització” del Sàhara Occidental per part d'Espanya que va deixar desemparat el poble sahrauí en mans del rei Hassan II del Marroc, que va organitzar, malgrat l'oposició del Consell de Seguretat de l'ONU, l'anomenada *Marxa Verda* amb uns 350.000 civils i que també va comptar amb la

participació, poc coneguda, de 25.000 soldats i de l'aviació marroquina, que van avançar-se a l'onada de civils i van bombardejar la població autòctona sahrauí amb armes químiques (napalm i fòsfor). Mentrestant, Espanya va abandonar aquell territori de qualsevol manera i es va desentendre de l'obligació de garantir els drets bàsics de la pobla-

“Quan et deien des de la tribuna allò de: ‘¿Soldados, juráis por Dios y prometéis a España..., bla, bla, bla?’, i que tothom, col·lectivament, havíem de respondre: ‘¡Sí, juramos!’; molts dels allà present responíem: ‘¡Sí, fumamos!’ i ens quedàvem tan tranquils.”

ció en el procés de descolonització. En aquell moment, el dictador Franco estava agonitzant i el seu hereu, Joan Carles, va claudicar als interessos polítics dels EUA a canvi d'assegurar-se la restauració borbònica. El 14 de novembre, el Marroc, Mauritània i Espanya van signar, al marge de l'ONU, el vergonyós Acuerdo de Madrid.

Bé, aquesta és una història global que mai ens explica el substrat que hi ha en totes les cròniques “oficials”. Estem parlant de la gent anònima que l'ha fet possible o que d'alguna manera hi ha intervingut, i que a vegades l'ha patit, com és el cas que avui presentem: el d'en Jordi Congost Casademont, a qui, a l'octubre del 1945, l'infortuni del sorteig de la “puta mili”* li assignà un destí on hauria de passar molts mesos desarrelat, fastiguejat, avorrit i aguantant ordres irracionals de superiors més amargats que ell, en aquella llunyana colònia d'Àfrica, un desert de més de 250.000 quilòmetres quadrats.

En Jordi, aquest bordilenc que moltíssima gent coneix per haver estat una referent en el món de l'handbol gironí, ja que fou ell qui va moder-

nitzar i elevar el nivell d'aquest esport en terres gironines, i que a Bordils coneixem amb el nom de *Toti de Ca l'Ànec*.

Asseguts a l'ombra del campanar, mentre fem el cafè del matí, el convido que m'expliqui els records de la seva estada primer al B.I.R. núm. 1 (campament d'instrucció), i després a la caserna situada a uns 25 quilòmetres d'Al-Aaiun i prop de la costa atlàntica. Jo només li pregunto com va viure aquell “parèntesi” de la seva joventut i ell engegava enumerant les sensacions que va tenir tan bon punt les rodes d'un vell avió militar Hèrcules van tocar territori africà: “Mira, jo era la primera vegada que sortia lluny de Bordils i que anava en avió i... no fou un vol agradable. A l'arribada, la llum encegadora d'aquell paisatge desèrtic ja em va impressionar, amb tot de camions, comandaments que cridaven, legionaris fent el fatxenda per allà, perduts pel voltant hi havia camells, que jo només n'havia vist a les pel·lícules... Bé, pensava: ‘Aquí t'hi has de passar catorze mesos?’ Després arribes al campament i... allà vaig copsar com el procés de ‘despersona-

lització' era un fet: tots amb el cap rapat, la fila índia amb una xeringa a cada braç esperant que un manasses t'injectés les vacunes, la dutxa en cadena..." En aquest moment para per fer un xarrup al cafè amb llet. I continua: "Al cap de pocs dies, ens venen a fer propaganda per veure si ens apuntem a la Legión o als Paracaidistas. Vaig descartar de seguida aquells legionaris fanfarons, però haig de dir que vaig estar temptat d'apuntar-me als *paracas*, però vet aquí que me'n vaig desdir quan, en la demostració de salts que van fer, un, en saltar, va quedar enganxat a l'avió i ves a saber què li va passar a aquell pobre noi." De seguida, a tots dos ens va venir al cap aquell paracaidista que, no fa gaires anys, a la desfilada del 12 d'octubre, va quedar enganxat en un fanal per allà a Madrid. Hi ha coses que no canvien.

Em comenta que, després de tres mesos d'instrucció diària amb una calor que s'enganxava al clatell, fent (des)instrucció, fent pràctiques de tir amb el CETME (fusell) i aguantant dies que el *siroco* (vent càlid) et farcia el cos de sorra fina, tot culminava amb el gran dia del jurament a la bandera. Sorneguerament, en Jordi em diu: "Quan et deien des de la tribuna allò de: '¿Soldados, juráis por Dios y prometéis a España..., bla, bla, bla?', i que tot-hom, col·lectivament, havíem de respondre: '¡Sí, juramos!', molts dels allà present responíem: '¡Sí, fumamos!', i ens quedàvem tan tranquils." Li dic: "Però quan ja estaves acostumat a la vida del B.I.R., tocava adaptar-se a un altre hàbitat..." I, sense deixar-me seguir, em respon: "I tant, la caserna que em va tocar era a prop de la platja, per vigilar el final de la cinta de més de cent quilòmetres que transportava els fosfats de la mina de Bucraa. Bé, aquella caserna era una miniciutat amb barracons de sostre de llauna i parets de fusta, una cantina, un menjador, un barracó de metge, les latrines... Les grans dimensions del recinte contrastaven amb l'únic espai privat que tenies, que quedava reduït al teu armariet, tot i que moltes vegades et venien a fer inspeccions i te'l feien obrir. Al voltant, moltes haimes de

famílies sahrauís amb els seus ramats de cabres i camells que vivien de buscar entre la brossa que sortia de la caserna. Les cabres es menjaven el cartró! Increïble, però quan hi ha gana..."

Abans que me n'oblidi, l'interrompo per dir-li: "I no hi va haver les típiques 'quintades' que els veterans feien als nouvinguts?" I, deixant anar una intersecció, "uf!", em diu: "Me'n vaig escapar perquè uns veterans de Girona em van protegir i aconsellar, i... gràcies a ells em vaig apuntar a la banda de música, tot i no tenir gaires coneixements de solfa. Però tant se val, en poc temps vaig

aprendre a fer sonar aquella corneta a força d'assajar als afores de la caserna, enmig de les dunes. Allò em va permetre deslliurar-me de guàrdies de garita en què tenies ordre de disparar tot el que es mogué i de treballs de neteja de latrines, de cuina, d'instrucció a sol i serena i altres tasques ingrates. Agraïes a la sort que no t'hagués tocat incorporar-te a les *tropas nómadas*, que havien de patricular molts dies pel desert amb Land Rover i alguna vegada amb camells, sempre en condicions deplorables, amb el risc d'algun atemptat per part del ja format Frente Polisario."**

El campanar ens va tocant els quarts i les hores i aquest veterà del Sàhara va desgranant les seves vivències tranquil·les, per dir-ho

d'alguna manera, en el seu primer tram de la mili, en què entre tocs de corneta es distreia anant-se a banyar a la platja, a pescar, a Al-Aaiun, on només podien anar al cinema, passejar per aquella ciutat on hi havia més casernes que cases, entrar a les botigues dels hindús per entrar en el joc del regateig, esquivar els legionaris que t'oferien grifa, marihuana..., i hi afegeix, somrient: "Ah, i quan tornaves a la caserna, ja entrat el vespre, anar a espilar al barracó on sabies que uns gais feien un *striptease* carregat de morbositat, però abans moltes vegades havies de contestar '¡Presente!' per algun company a qui havies d'aguantar de la borratxera que portava." Com que ja feia molta estona que parlàvem, per acabar li vaig preguntar: "I els darrers mesos com

En Toti va aprendre a tocar la corneta a força d'assajar als afores de la caserna, enmig de les dunes

els vas viure?" Va fer una ganyota i va deixar anar: "Mira, quan l'ambient es va anar caldejant i la cosa ja era més tensa, llavors ja no podíem anar sols a Al-Aaiun, els sahrauís ens insultaven i fins i tot ens escopien en passar, el Polisario perpetrava alguns atemptats amb bombes, no teníem aigua per dutxar-nos i havíem d'anar a rentar-nos al mar, havíem de fer moltes més guàrdies i sempre en estat d'alerta, fins i tot alguns dies dormíem vestits amb les cartutxeres, i al novembre, ja amb l'anunci de la Marxa Verda, tots els comandaments estaven nerviosos pel que podia passar. A principis de novembre va venir l'hereu d'en Franco (Joan Carles de Borbó), quan el dictador ja agonitzava, i amb el seu discurs no va aclarir res, al contrari, deia que els soldats espanyols aturarien aquella invasió. D'altra banda, ja veies que s'estaven empaquetant coses cap a la península. Total, un guirigall. Però al cap de poc ja ens van comunicar que marxàvem, que els marroquins ja havien entrat a Al-Aaiun. Jo vaig agafar el primer avió cap a les Canàries i... al cap de pocs dies em llicenciava aquí a Girona." Per acabar, li pregunto per alguna anècdota de les moltes que segur que li van passar. Riu i contesta: "Mira, una

vegada un sergent em va castigar a treure palades de sorra durant tres dies per haver parlat en català amb un company. Una altra, vam deixar de cobrar durant uns quants mesos, ja que un brigada va desaparèixer amb els calés dels girs i del sou que ens corresponia. Hi havia un munt de comandaments que, a part d'ignorants, eren males persones." 🗑️

*Mili:

Servei militar obligatori que es va mantenir a l'exèrcit espanyol fins a finals del segle XX. Era un període de crueltat arbitrària, tedi oceànic, argot esperpèntic, persecució lingüística, masclisme feixista i *bullying* sistemàtic (segons Vicenç Pagès Jordà).

**Frente Polisario:

Era el Front Popular d'Alliberació, que tenia l'objectiu d'obtenir la independència per mitjà de la lluita armada contra l'ocupació espanyola.

ESTHER SANS I PRATS Fotografia
Arxiu

La pèrdua d'un jaciment ibèric a Felines

Les restes d'un poblat ibèric i de ceràmica, descobertes durant la construcció de l'autopista AP-7, reflecteixen una riquesa cultural que es veu amenaçada per la rapidesa del desenvolupament urbanístic

La zona de Felines, situada a cavall entre diversos termes municipals, ha estat sempre un punt estratègic de pas al llarg de la història. A poca distància, trobem el dolmen de la Castellana, situat entre l'autopista i l'N-2, al terme de Cervià de Ter, una evidència de la presència humana ja en la prehistòria. Aquesta zona ha estat testimoni de les grans vies de comunicació de l'antiguitat, com la Via Heraclea, la Via Domita i, més tard, la Via Augusta, que unia el continent europeu amb Cadis. Al segle XIV, ja en plena edat mitjana, el camí reial (camí ral) va seguir el mateix traçat. Un altre gran mo-

ment històric va arribar l'any 1927, quan, durant la Dictadura de Primo de Rivera, es va planificar l'Exposició Internacional de Barcelona. La construcció de l'autopista, completada el 1929, va trigar tres anys de Mataró a la Jonquera, mentre que a la rotonda on es van trobar les restes ibèriques, les obres van durar cinc anys.

Al terme de Felines (Viladasens), les obres per a la construcció de l'autopista de Barcelona a la Jonquera van destapar restes d'un poblat ibèric, incloent un forn de ceràmica. Curiosament, el nom de Felines està vinculat a aquesta activitat, ja que

Les sitges trobades al costat de les obres de l'autopista AP-7

fa referència a la producció de ceràmica. Els fragments de ceràmica trobats en aquesta excavació es poden veure actualment al Museu Arqueològic de Catalunya de Sant Pere de Galligants, a Girona, com a testimoni de la rica història d'aquest indret.

El 2014, es va generar una controvèrsia sobre la ubicació exacta del primer jaciment ibèric trobat a la zona de Viladasens. En aquell moment, es van reprendre les excavacions en el terme municipal de Vilademuls, ja que tot forma part de la mateixa zona. A la dècada dels 70, durant la construcció de l'AP-7, es va identificar la primera troballa, però les excavacions es van interrompre per la mort de l'arqueòleg Miquel Oliva, que va perdre la vida en un accident de trànsit el 1974. Tota la feina sobre el jaciment de Felines realitzada per Oliva, va recollir-la la que després d'ell, fou la cap de serveis, Aurora Martí. Els treballs que van continuar es van limitar, solament, a la zona on transcorre la nova carretera, ni un metre més enllà.

Les excavacions van revelar que, si hi havia un gran nombre de sitges, volia dir que hi havia un poblat a prop. En els jaciments Mas Vidal, Mas dels

Frares i Camps d'Hospital, tots a la mateixa zona, es van trobar 350 sitges i més de 5000 restes (del segle V aC al segle I aC). Es va realitzar una excavació extensiva en l'àmbit afectat pel projecte de l'autopista AP-7, sota la direcció tècnica de Marina Sánchez Rodríguez. Els arqueòlegs autònoms de l'empresa ATICS SL van rebre l'ordre de limitar

les seves investigacions a la zona directament impactada per la nova infraestructura, sense allunyar-se del traçat de la carretera. Un cop acabats els treballs, es va elaborar un informe per a Abertis, l'empresa encarregada de les obres. Avui dia, les restes trobades en aquest jaciment es conserven al Museu Arqueològic de Banyoles.

Avui, si ens endinsem en el "mecano" de formigó i acer que ha cobert l'antiga ubicació del poblat ibèric, veurem com les sitges han quedat completament enterrades, sense deixar cap rastre visible del que un dia va ser un important testimoni de la nostra història. Aquesta desaparició de la memòria em provoca una profunda tristesa, combinada amb una sensació d'impotència davant la pèrdua irrecuperable d'un llegat cultural que ja no podrem recuperar.

ALBERT SERRAT TORRENT Fotografia
Albert Serrat

L'ensenyament a Sant Martí Vell

Un recorregut per la història de l'ensenyament del poble: des de les primeres classes a Can Llach, a l'educació obligatòria en temps de la República, fins al 1969, quan Sant Martí es quedà definitivament sense escola

Als anys vint del segle passat, l'escola de Sant Martí Vell era mixta. Cedit a lloguer per Joaquim Llach i Coll, propietari de Can Llach-Guilla, l'espai era al costat de l'entrada principal de la casa i davant de la plaça del poble. Fou el primer local conegut utilitzat com a espai exclusiu per a l'ensenyament. Annex al local que tenia la funció d'aula, hi havia l'habitació contigua del mestre o la mestra. L'Ajuntament tenia l'obligació de facilitar casa als mestres o, en el seu defecte, una retribució addicional per sufragar-ne la despesa.

Malgrat que la Llei d'Instrucció pública o Llei Moyano, promulgada el 1857, la primera llei general d'educació, establia, entre molts altres punts, un període d'ensenyament gratuït i obligatori d'ambdós sexes entre els 6 i els 9 anys, la

disposició va ésser més teòrica que pràctica i l'Estat continuava, en gran part, confiant l'educació a l'Església: en la majoria dels casos, el mestre continuava essent algun dels clergues de la parròquia, el mateix rector o el vicari o coadjutor exercint de mestre de minyons, i ensenyaven a la mateixa rectoria o en algun local parroquial, també en el cas de Sant Martí Vell.

Al primer terç del segle XX, l'escola continua presentant deficiències materials i pedagògiques i el nivell d'alfabetització és encara molt baix. L'arribada de la Mancomunitat de Prat de la Riba i Puig i Cadafalch (1914-1925) suposà, amb l'arribada de l'Escola Nova, un impuls en l'àmbit educatiu i la generalització d'escoles i mestres, també en el món rural. La Dictadura de Primo de Rivera (1823-

1930), que educà en un patriotisme i una religiositat fervorosos, fou un fracàs, inclòs l'àmbit educatiu, fruit de les contradiccions internes del règim.

Fou amb l'adveniment de la República que l'àmbit pedagògic i de l'educació va viure un impuls desconegut fins aleshores. Des de bon inici es va prioritzar l'obligatorietat de l'escolarització i la tasca educativa, es va promulgar un nou pla d'estudis i l'ensenyament coeducatiu. Amb l'Estatut del 1932, l'Estat permeté a la Generalitat crear centres d'ensenyament, aplicar la seva pròpia política educativa i impulsar el català, això sí, amb fons propis. Es tractava d'eliminar la desigualtat per raó d'educació i formar ciutadans a través d'una escola gratuïta, obligatòria i laica. Malgrat ésser un dels eixos del nou sistema d'ensenyament, la pràctica del sistema coeducatiu no es va posar en pràctica a la majoria de viles i ciutats de la província abans del 1936 (Consell de l'Escola Nova Unificada, juliol del 1936). A les zones rurals, però, s'implementà en major grau, bé per una qüestió pràctica, bé per manca de locals o d'alumnat suficient per conviure separats. L'escola de Sant Martí, doncs, s'exercia de manera coeducativa ja abans de l'entrada de la

República, ja que als pobles petits era permesa l'assistència conjunta de nens i nenes en una mateixa aula. Els alumnes escolaritzats de manera obligatòria, els que tenien entre 6 i 14 anys, a Sant Martí Vell suposaven, a inicis dels anys trenta, entorn del 20% de la població.

L'inici i el final de curs variava segons l'any, però habitualment s'iniciava a finals d'agost o principis de setembre i acabava a mitjan o finals de juliol, amb una breu aturada per Nadal i per Setmana Santa. Els professors anotaven en una llibreta l'assistència, tant la del matí com la de la tarda, en uns horaris que variaven al llarg del curs: entre les 8 i les 9 l'entrada al matí i la sortida entre les 11 i les 12, i a la tarda, normalment, entre les 2 i les 4, segons l'estació de l'any. Malgrat que l'obligatorietat d'assistència escolar va ésser un dels cavalls de batalla, el nombre de matriculats i el d'estudiants reals no coincidien ni de bon tros i l'absentisme era generalitzat. Segons els cursos i les èpoques, l'assistència es movia entre el 10% i el 25%, és a dir, que un absentisme del 75% era habitual. Per sexes, els nois acudien més a classe, però normalment només al matí o a la tarda, difícilment tot el dia, excepte els més

Entrada principal de la casa Llach-Guilla. A la porta petita de l'esquerra és on s'impartien les classes

petits; les noies, sempre amb una taxa d'analfabetisme més alta, de petites hi assistien, fins i tot en més percentatge, però abandonaven l'escola més aviat que els nois. És clar que tant noies com nois ajudaven en les tasques de la casa o del camps, segons les necessitats.

El curs 1931-1932, les noies matriculades foren 30, i poc menys els nois. Pel curs, la població en edat escolar (considerada la d'edats compreses entre els 3 i els 14 anys) era de 66, dels quals, excloent-ne els de 3 a 6 anys i els de més de 12, feien un total de 56 alumnes susceptibles de ser matriculats. O sigui, per al període 1932-1933, la petita habitació condicionada com a aula a l'annex de Can Llach-Guilla era totalment insuficient. El propietari, Joan Torres, cedí un edifici també en règim de lloguer al centre del poble, davant del cementiri i l'església. Així, l'escola es dividí per gènere: dels 64 alumnes que constaven matriculats aquell curs, 31 nois entre els 6 i els 11 anys es quedaren a l'antic local i 33 noies, als baixos del nou local habilitat com a aula (27 de les noies venien de l'escola mixta i les restants eren principiants per edat o per nova incorporació). Constància Luque Serra, que havia exercit la coeducació, va passar a ensenyar a les noies, i amb els nois s'incorporà Miquel Serra i Tomàs, natural de Barbastre, al local de Can Llach-Guilla, on vivia en una habitació adossada a l'aula que feia d'escola, junt a un petit pati. Luque fou depurada amb l'arribada del franquisme. En aquesta època, entre altres tasques, els mestres, que a Sant Martí cobraven 3.000 pessetes anuals, portaven el registre d'assistència i de comptabilitat i n'havien de donar compte periòdicament a l'Administració provincial. També s'encarregaven de comprar i pagar el material necessari (tinters, plomes, guix, llibretes...) i se'ls rescabalaava l'import un cop presentats el comptes de despeses. Per l'allotjament, pagaven 100 pessetes mensuals.

La novetat a partir de la tardor del 1933 i fins al 1936 van ser les classes nocturnes masculines, que duia a terme el mateix mestre de nois, un cop acabades les classes del menuts. Els assistents eren homes entre els 15 i els 24 anys que no havien après a llegir ni escriure. Aquestes classes s'impartien entre el novembre i el març del curs en vigor, i els matriculats foren, segons els curs, entre 10 i 20, però l'assistència era d'entre el 6% i el 10%. El mestre cobrava 250 pessetes anuals de remuneració. Entre els

cursos 1934 i 1935 exercí breument de mestre interí l'escalenc Joaquim Simon i Brugués, mentre que també ensenyava el murcià Vicente Molina Fernández, d'ençà de la marxa, el 1934, de Miquel Serra.

El curs 1933-1934 hi consten 28 noies matriculades; el 1934-1935, 21, i el curs següent, una vintena. Els nois varien, en el període 1933-1936, entre 31 i 27. El curs 1935-1936 finalitzà el 13 de juliol i els nois anaren d'excursió de final de curs a passar el dia al mar. Les escoles es van mantenir separades, una per als nens i una per a les nenes, fins a l'inici de la guerra. Tot i la insurrecció militar del 1936, l'ensenyament s'exercí amb relativa normalitat, almenys durant els dos primers anys i mig. Els curs 1936-1937 s'inicià el 6 d'octubre de manera separada, però el 26 d'aquell mateix mes novament s'inicià l'escola mixta, ara ja definitivament en un únic local, el de la casa d'en Torres i sota la tutela de Vicente Molina, que continuà dirigint l'escola fins al 1940. Molina, mestre de plaça i d'idees republicanes, no fou depurat i continuà exercint a Villanueva del Río Segura (Múrcia). El curs 1936-1937 s'inicià amb 27 matriculats (17 nois i 10 noies), i s'allargà durant el juliol i l'agost, però amb algunes setmanes senceres sense classe, sobretot durant la primavera. En no utilitzar-se l'espai habilitat com a habitatge a la casa d'en Torres, en passà a fer ús el mestre.

Acabada la guerra, l'escola es tornà a dividir per sexes, i als antics espais respectius fins l'any 1949, en què s'unificà en una sola escola, però en aules separades, a l'edifici cedit per Joan Torres, que, a més d'acollir l'escola de nenes, també era on hi havia l'Ajuntament, com encara avui dia. Els motius de la marxa del local de Can Llach-Guilla foren la insalubritat de l'espai on estudiaven els nois i la minva demogràfica, que permetia acollir els estudiants en un local dins el mateix edifici, amb un condicionament previ requerit. Com que la mestra dels nois, Victòria Casadevall i Colomer, es quedà sense casa, l'Ajuntament li oferí una retribució complementària en concepte d'habitatge.

El curs 1937-1938 s'inicià a finals d'agost i acabà a l'agost de l'any següent, però les classes foren molt irregulars: durant tot el gener, per exemple, no hi hagué classe. El mètode d'inscripció de matriculats, que foren 35, varià respecte als anys anteriors: a partir del novembre es requerí que es fes constar numèricament la relació d'alfabetitzats, que foren 20, seguida d'un nou ordre numèric

amb els analfabets (15). L'edat més habitual dels estudiants era entre 10 i 12 anys, però s'hi incorporà un nou factor que feu que l'edat extrema per dalt es desvirtués. Fou el factor dels refugiats, que, matriculats seguint l'ideari republicà, constaven com a inscrits, però que sovint no assistien a classe, i si ho feien era esporàdicament, bàsicament perquè estaven de pas: a finals del 1937 arribà un noi de Barcelona i al gener del 1938, un de Màlaga i un de Cadis. El darrer curs de la República, el 1938-1939, fou amb diferència el més anòmal: a principis de curs, a finals de setembre, hi consten matriculats 22 alumnes, però l'assistència era gairebé inexistent. Quan hi assistien, els alumnes sovint només anaven a classe al matí o a la tarda, i moltes jornades el professor només tenia 3 o 4 alumnes. Al novembre es registren 15 nous alumnes, tots com a analfabets, 8 noies i 7 nois, d'edats compreses entre els 15 i els 28 anys, la majoria dels quals eren refugiats que s'estaven a la casa rectoral. Els curs va finalitzar al febrer, amb l'entrada de les tropes revoltades i la fi de la guerra. El curs següent, començat amb retard, es dugué a terme al mateix local, però en aules separades, seguint els Principios del Movimiento Nacional i la doctrina de l'Església. Només a partir del 1965 l'escola tornà a ser mixta, bàsicament per la manca d'alumnes, i fins al 1969 –un any abans de la promulgació de la Ley General de Educación–, en què l'escola de Sant Martí va ser clausurada definitivament. Quedaven 10 alumnes, que a partir de llavors anaren a l'escola de Bordils, de la mateixa manera que la Maria Lluïsa Martínez Muñoz, la professora que havia impartit classes els dos darrers cursos 🏰

Fonts:
AHG, Sant Martí Vell, 35 i 36.

AHG, Sant Martí Vell, 36. Circular del Consell de l'Escola Nova Unificada a l'Ajuntament, agost del 1936. El CENU, creat una setmana després de l'inici de la Guerra Civil, aspirava a una escola gratuïta, única, laica i en català

AHG, Sant Martí Vell, 35. Inventari del mobiliari i material de l'escola el 1933

AHG, Sant Martí Vell, 35. Inventari del mobiliari i material de l'escola el 1934

PENSA

MENTS

94

Francesc Prat

96

Xavier Cortadellas

98

Núria Esponellà

100

Mar Irazola

102

Moisès Esteban-Guitart i Joan Mateu

Francesc Prat

Escriptor
i poeta

A la recerca del sentit

Quan he acabat de llegir *Sense mans pel camí fondo*, de la Mar Camps, he recordat una reflexió que les mares dels que avui som avis sovint feien sobre com havien estat educades i com havien transcorregut les seves vides: “T’assenyalaven un corriol, i ves tirant, costi el que costi!”. El sofiment i desengany en què van viure moltes dones en aquella societat masclista i patriarcal fou evidentment injust i abusiu.

Moltes de les dones de la generació dels que ja som a la setantena, entre els canvis en el pensar, en el vestir, els avenços mèdics, la pèrdua d’influència de la religió i tantes altres causes, ja van poder triar més que les nostres mares.

Les nostres filles, de les quals *Sense mans pel camí fondo* és un molt bon retrat, profund i intel·ligent, a vegades irònic, encara han pogut triar més entre A, B, C o D, però la felicitat i el dolor navegaven per la vida de tothom com per un mar i tenir llibertat és un valor evident que implica capacitat de renúncia i errors, i ni abans ni ara viure era ni és fàcil.

Si sou d’un poble de la llera del Ter, a *Sense mans pel camí fondo* hi trobareu paisatges, models familiars, personatges, expressions, toponímia que ens són ben coneguts, ben pròxims. Però si la seva lectura us agrada com a mi, el que farà que busqueu temps per continuar immersos en l’atmosfera que es va creant és l’encert de l’autora per anar entrellaçant la trajectòria de la Júlia, la protagonista, amb el seu món interior, la seva personalitat, que anem descobrint perquè, mentre va transcorrent l’any i els tres mesos en què s’emmarca l’acció, hi va barrejant records, sovint expressats amb un lirisme que els converteix en prosas poètiques, reflexions filosòfiques profundes, gens pedants, ben articulades amb la trama, la nostàlgia del passat i el futur. En resum, el retrat d’una noia en el qual descobrim la generació de les nostres filles que ara tenen els trenta, el retrat d’una noia que busca el seu lloc per trobar sentit a la vida o per viure amb sentit amb ella mateixa i amb els altres. La tècnica literària que utilitza la Mar Camps en aquesta seva primera novel·la és la de novel·lista-narradora, i és gràcies a aquest ús de la primera persona, en què protagonista i narradora són la mateixa, que tota la història flueix d’una manera tan natural unint acció i món interior de la Júlia. Un altre encert és el de les referències a autors valorats, alguns clarament citats: G.T. di Lampedusa, L. Pirandello, Josep Pla, i altres més amagats.

Els primers capítols transcorren a Valltorta, el poble i l’ambient natal de la Júlia, amb el seu pes de vius i morts, llocs estimats, odiats... El tercer capítol, “Castelvetere, 17 d’abril”, en què la protagonista decideix anar a viure a Calàbria, comença així: “Ric per sota el nas, ploro amb ulls clucs, l’avió s’enlaira. Recordo el camí Fondo, entre Salerm i Riart. Amb la Maria, d’adolescents, hi baixàvem amb bicicleta: sense mans, sense peus, sense dents, cridàvem... Vespres de primavera, un paisatge verd-fosc, les espigues de blat als camps [...]” (p. 19). Amb aquesta prosa àgil i precisa va avançant fins l’últim capítol, “Valltorta, 30 d’abril”, d’un any després, que comença així: “Sense mans, sense peus, sense dents... El camí de l’aigua: la muntanya fins als camps de pomeres, fins la devesa de plàtans, fins les files d’arbres blancs... El refaig amb cotxe: sense feina, sense diners, sense casa, sense home, sense fills... D’això, jo en deia llibertat [...]” (p.

105). El tema principal de la novel·la, que acaba d’una manera molt oberta, és la relació amb la terra natal i el sentit de la nostra existència, l’ambivalència en què solem viure entre desitjos i frustracions, fugir i tornar, por d’equivocar-se i decisions fonamentals. Aquest tema està molt ben lligat amb el que va vivint la protagonista, ja sigui a Valltorta o a Castelvetere (Calàbria), on decideix anar-se’n una temporada llarga per ajudar els immigrants, que es troben en una situació molt més dura que la seva: “De vegades els miro entre les reixes del port. Esquiven la mirada. No volen que ningú els vegi així: vulnerables, sense nord, poca cosa. Com uns supervivents, però encara naufragats a la deriva [...]” (p. 52). Els temes i les situacions hi estan molt ben entrellaçats, com per exemple en el citat “Sense mans, sense peus [...]”, però altres temes, com les reflexions sobre “la perfecció” i allò inacabat, també hi van reapareixent: quan la protagonista fa una truita de patata i ceba una mica socarrimada o quan relaciona la personalitat de la Júlia amb alguns campanars dels nostres pobles a mig fer. La propensió de la Júlia a la nostàlgia hi és sempre present, ja sigui quan un amor li’n recorda un altre de perdut, un amor dels que impregnen per sempre un paisatge i que fou un dels motius pels quals va decidir anar-se’n a Calàbria, o quan els mesos passats a Calàbria i Sicília motiven evocacions de la vida familiar des de lluny: la figura de l’àvia, la infància imaginativa i a vegades màgica, o els amics de Valltorta, tot immers en els cicles del viure i de les estacions.

Quan els de la meua generació érem petits, a Celrà, no sabíem gaire res de la vida del poble. Les dues referències culturals que teníem eren les de les creences religioses, omnipresents, i les dels contes i llegendes: “Temps era temps, quan els animals parlaven i les granotes portaven sabre [...]”. Ara, gràcies al Taller d’Història, l’INS de Celrà, *La Llera del Ter* (la revista) i també les innovacions tecnològiques i tècniques tenim la possibilitat de saber, gràcies a la feina ben feta, sobre la vida al nostre poble. Ara, amb *Sense mans pel camí fondo* hi afegim una novel·la intel·ligent, empàtica, lírica, sincera i molt ben escrita en la qual la realitat és feta bona literatura. I estaria molt bé que, després d’aquest inici, la Mar Camps continués per aquest camí exigent, sovint dolorós, arriscat, que és l’ofici d’escriure.

Xavier Cortadellas

**Editor,
escriptor
i periodista**

La inauguració

Recordo molt bé el dia que van inaugurar l'institut. L'edifici nou, vull dir, que, fins llavors, havíem estat a Can Pagans, en unes naus annexes a un bar que oficialment es deia –i es diu– Centre Cívic, i que en Telm i alguns alumnes més en deien Centre Psíquic, potser perquè bé s'havien de curar de tanta canya com els fotíem.

Era un dissabte.

—Hauries de venir, home!

—Un dissabte?

—Hauria de venir tothom, si pot ser.

Tots (i totes) no hi vam ser, que en aquesta vida sempre hi ha qui ho proposa, qui es compromet, qui s'excusa i qui diu que sí, però que acaba essent que no. (Si ets encara jove i mig idealista o mig ingenu, al començament costen de detectar, però arriba un moment que, vulguis o no, s'acaben descobrint totes les trampes que alguns fan en el joc, que ensenyar bé ha de servir per a alguna cosa.) El cas és que aquell dissabte, vinga, agafa el cotxe, surt del poble —de la Bisbal en diuen *ciutat*, però és un poble— i encamina't cap a l'institut de Celrà.

Aquesta vegada, això sí, sense presses i sense una maleta plena de llibres, bolígrafs i apunts del temps en què la paraula *informàtica* quasi no tenia significat. El somni d'uns visionaris.

Possiblement, ara que hi penso, va ser l'única vegada en tota la meua vida, diguem-ne, professional, que ningú no hi tenia res a dir, absolutament res a dir, si jo arribava uns minuts tard, una de les meves especialitats habituals. Ningú. Absolutament ningú. Ni el cap d'estudis, ni el director, ni els altres professors de guàrdia que aquell dia no feien guàrdia, ni tampoc els alumnes, però aquests, generalment, si tenien a dir-hi alguna cosa, era en un sentit contrari.

—Curti, sí que arribes aviat avui!

—És que a mi també em posen falta, com a tots vosaltres.

—Però a tu et deixen entrar.

—Sí. A mi m'esperen amb candeletes.

Però aquell dia no m'esperava ningú. I com que sabia que no em trobarien a faltar, i com que em feia una il·lusió relativa anar a aquella inauguració, apa,

a poc a poc, anar-hi anant lentament, “rumbu al Caire”, que deia el doctor Godo.¹ Vaig decidir passar, doncs, per la frontera de Sies, que és passat Monells, i abans de ser a Millàs. I després, Madremanya, Vilers, Bevià, la Vilosa, Sant Martí Vell i la Costa. Una carretera que, si hi ha algú a qui no li agrada, hauria de tornar a estudi. Però “lasciate ogne speranza”² Repetir no acostuma a servir mai de res.

Entre Juià i Celrà, vaig trobar un exalumne. Vaig aturar el cotxe.

—Guaita en Curti! On vas?

—A la inauguració de l'institut.

—Ara? Jo ja en soc fora!

—Ja ho sé, però és que aquestes coses, si no es fan amb calma, no surten bé.

—I un dissabte!

—Si fos entre setmana, no semblaria que fem festa.

—Vist així...

A l'institut tot eren somriures. Semblava que esti-guéssim a punt de començar vacances. Res a veure amb aquella alegria àcida dels dilluns al dematí.

Vaig anar al pati. Moltes cares noves. Menys professors dels que esperava, però déu-n'hi-do encara. Més exalumnes del que havia pensat i bastants alumnes de Celrà, Bordils i Juià. Dels altres pobles, ben pocs.

—És que no hi ha autobús avui, Curti.

—És clar. Ni autobusos, ni classes. Avui, inaugurem.

No ho sé. Em va semblar que aquell dematí molta gent havia estat una estona més remenant a l'armari.

Entre les autoritats, la Marina Geli. Ens coneixí-em un xic. Vam parlar.

—Què hi fas, aquí?

—Jo hi treballo.

—Jo soc de Sant Gregori i m'ha semblat que valia la pena venir a la inauguració d'un institut que tenim tan a prop.

Cap dels dos no sabia gaire què fer, però ens havíem sentit una mica obligats a ser-hi. Més que res perquè ella era una política –no sé el càrrec que tenia– arrelada al que ara en diuen *territori* i jo, un professor d'aquell edifici llarg i nou de trinka. I ens hi havíem sentit obligats, més que res perquè a la vida no fas gaire res si no et creus una mica les co-

1 Home de les Gavarres, bosquetà i curandero. Fill de Montnegre, a les Gavarres. Ni en broma no va arribar mai a ser metge, si bé com molts metges, receptava i generalment no curava, però tampoc no feia mal. Era molt més gran que nosaltres. Molt i molt. Quan érem joves, ell ja era un vell. Ens l'emportàvem a totes les festes de poble. “Ai, la joventut!”, deia, picant-se al cap. I una vegada, de gat que anava, se'ns va pixar a dins el cotxe.

2 Abandoneu tota esperança. És la frase final del text sobre les portes de l'infern a la *Divina Comèdia* de Dant. La frases completa és: “Abandoneu tota esperança, els que entreu.”

ses que fas durant el que ara en diuen *vida quotidiana*. I ja és difícil que n'arribis a fer algunes, bo i que et creguis moltes coses.

(Tenia fons, la Marina, sí. No és estrany que el 16 de gener de 2014 fos una de les diputades del PSC al Congrés dels diputats que va votar a favor del dret de Catalunya a fer una consulta sobre la independència. Aplaudiments. Reverència. Sempre més et podràs mirar al mirall, Marina.)

I em va fer encara més il·lusió veure en aquella inauguració la Dolors Besalú i Costa, altrament coneguda com *Lola Botifarra*, filla honorària del Celrà d'abans, memòria viva d'un món que ha mort. Vaig parlar-ne fa uns anys a *La Llera*. La coneixia perquè m'havia explicat algunes llegendes d'*El poble dels Centfocs*, perquè la vaig entrevistar a la revista *Gavarres* i perquè l'anava a veure quan volia saber coses del Celrà que hem perdut. Estimada Lola.

—Què hi fas, aquí?

—És el meu poble. Més que no pas teu.

I tenia raó.

Érem a uns passos del pica-pica. No sé si les autoritats encara xerraven. Feia calor.

—Has tastat mai el caviar?

—Em sembla que no.

I és que a Celrà, quan inauguren, INAUGUREN.

I ara penso també –bé, ara no: fa temps que ho penso i que ho sé– que, sense aquell institut i sense molts d'aquells alumnes, hauria estat més difícil, probablement impossible, que hagués existit mai *La Llera del Ter*, aquesta revista que ara llegiu. I jo no m'hauria guanyat la vida –moderadament, tot s'ha de dir, i a canvi de massa reunions inútils– a Celrà i ara no estaria escrivint aquí, donant-vos la llauna amb aquest article i altres articles per dir-vos una vegada més que, a la vida, si no et creus una mica el que fas, és difícil que arribis a fer gaire res de debò, i si t'ho creus, també, però tens, això sí, un xic més de possibilitats de fer alguna cosa que valgui la pena. Amb esforç, il·lusió i feina, i amb l'ajuda d'algunes autoritats –tampoc no pas gaires–, com aquella exdiputada del PSC (el d'abans, no el d'ara), que es creguin també una mica el que fan. I si hi ha gent arrelada a un lloc, sembla que tot és un xic més senzill, perquè tot fa una mica més de baixada, que sí, que som ciutadans del món, però que tots som també d'alguna banda.

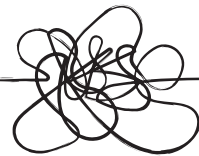
—I el DNI?

—Aquell tros de plàstic? No ho sé. Fem vides separades. Perdut en un calaix de casa, esperant sempre que caduqui.

Núria Esponellà

Narradora
i poeta

Notes de natura

Cada dia valoro més les experiències que puc viure caminant pel bosc, enfilant corriols entre els camps sembrats o trescant per camins de ronda, arran de mar. M'agrada la idea d'extraviar-me enmig de laberints d'arbres, tant en el sentit físic d'allunyament del soroll i de la connexió a Internet com en el sentit metafòric, que em transporta al plaer de recórrer espais de natura desconeguts. Tots dos conceptes impliquen desconnexió mental. Sovint se'ns fa difícil deixar d'estar en contacte amb el món exterior perquè sempre portem a sobre el mòbil, que s'ha fet imprescindible i omnipresent en la nostra vida. Optar per apagar el telèfon i dur-lo al damunt només per si de cas pot ser una bona decisió. Però, anant a l'aventu-

ra, en algun moment et trobes desorientat, i quan recorres al telèfon, descobreixes que no tens cobertura i, per tant, que tampoc funciona el GPS. Llavors t'has d'espavilar amb eines o paràmetres que funcionen des de temps immemorials, com la brúixola o l'observació de l'estelada, si s'està fent de nit. Jo també m'hi he trobat i haig de reconèixer que en alguna ocasió he tingut por de no saber tornar. Actualment poca gent suporta la sensació d'incertesa –d'altra banda tan humana– que experimentem en aquests casos, i moltes persones menystenen els perills que pot comportar la muntanya i van mal equipades per a segons quines travesses volen fer, pensant que sempre podran demanar un rescat com qui demana una pizza. Personalment, soc força agosarada, però prudent a l'hora d'escollir segons quines caminades, i si puc reconèixer el paisatge de fons (per exemple, la muntanya del Canigó, que assenyala el nord), no dubto a endinsar-me per racons de bosc on no arriba la cobertura. És un anhel de llibertat difícil de descriure que implica sentir-se completament abstret de tot. De tant en tant, participo en curses populars, però és a través dels recorreguts solitaris que puc apreciar la immensitat de la natura i la dimensió del propi cos i esperit, immersos en l'experiència del silenci. Virginia Woolf, en l'obra *Al far*, va deixar escrit: "Quan sortim de casa una tarda amb bon temps, ens desempalleguem del jo que coneixen els amics i passem a formar part de l'immens exèrcit republicà de vagabunds anònims." El fet de caminar sols per la natura ens convida a deixar una mica de banda la nostra identitat personal, d'un jo petit, per expandir-nos. La forma d'anonimat de què parla Woolf no és romàntica, sinó solitària.

Personalment, la natura em cura, així de senzill. Els alzinars em desperten una joia estranya, un delit d'apamar aquests arbres robustos amb els ulls i la curiositat de fer alguna nova descoberta entre el sotabosc, qui sap si algun cirerer d'arboç en fruit, quan és el temps. Ja he dit en alguna altra ocasió, parlant de la bellesa de les Gavarres, que les alzines sureres encapçalen les meves preferències. Les valoro especialment quan es troben en llocs on no acostumen a ser habituals, com els terraprims de l'Alt Empordà. Sovint m'escapo a un indret diferent, un dels pocs boscos de suros que es troben enmig dels camps, estesos en petits pujols, vora poblets d'origen antic que han crescut a

prop del riu Fluvià. Els suros són grans, fins i tot imponents. Hi trobo sempre una alzina morta, de la qual només resta una part de tronc enorme, i al costat hi ha nascut un rebrot, que recorda la capacitat de transformació de la natura. Les suredes són llocs misteriosos i magnífics que ofereixen un paisatge d'arbres descamisats, amb el peu vermellós, quan fa poc que n'han extret el suro. Les "camises" són les escorces vermelloses que queden al descobert després de la pela de l'arbre i, al llarg del temps, deixen de tenir color vermellenc, es tornen marronoses i calen anys per tornar a recuperar aquesta matèria preuada i increïble.

Sovint m'assec a sota d'una surera centenària de branques altes i gruixudes. Al meu entorn s'estenen soques recargolades i gallerans que poblen el sotabosc, força net i cobert per una catifa de fulles seques. Sota l'ombra d'aquests arbres estranys, amb prou feines hi creix cap vegetació i, arran de terra, puc sentir el tou esponjós del sotabosc i el contacte amb la pell de l'arbre pelat on em recolzo. Sobre el meu cap veig la marca del tall que assenyala fins on van arrencar el suro que el recobria i, a la part alta, conserva tota l'escorça, cosa que li confereix un aire de gran espantaocells amb mànigues amples.

La singularitat del suro forma part de la seva essència i li confereix una pell única, bellament arrugada, que recorda la dels pagesos vells o la dels pescadors fets a la mar. Aquest element valuós i insubstituïble no ha estat gaire comprès i el llenguatge popular l'ha interpretat o li ha atribuït un paper d'indiferència que en realitat no té. Crec que les metàfores populars com "tenir el cor de suro", que han servit per designar un defecte de duresa, de malaptesa o iniquitat en algunes persones, no fan justícia a aquest material extraordinari.

Els suros són un exemple de resistència lloable en temps de sequera extrema. Pocs arbres suporten la manca d'aigua i encara menys el foc dels incendis com ho fan les alzines, especialment les sureres. Aguanten com cap altre arbre el pas del foc i sempre tornen a reverdir. El bosc on vaig té un aire fantasmagòric i em transmet una sensació de protecció total. Potser n'he d'aprendre més, d'aquests titans que contemplo. Em parlen de deixar caure noses. Em recorden que, quan em desprenc del que no és essencial, m'alleugereixo. Cada vegada que torno a la sureda que conec em lliuro a un espai magnífic.

Mar Irazola

Docent i educadora

Palestina

Per què parlar de Palestina quan ja tothom en parla? I encara més, per què fer-ho en un mitjà local com la revista *La Llera del Ter*?

Paradoxalment, ens és impossible ser aquí fent veure que allà no hi passa res, i igualment impossible ens és imaginar-nos allà com si no fóssim aquí. Coexistim amb l'horror cada dia, habitant la quotidianitat de les comoditats que ens han sigut donades i seguint en directe la retransmissió de l'horror. En el fons, el dia que deixem de ser allà, haurem deixat de ser d'enlloc.

No negaré que vaig rebre la notificació de la plataforma Celrà per Palestina en què se'ns informava de la proposta d'iniciar concentracions de suport cada dissabte a la C-66 amb un grau d'escepticisme considerable. Sempre m'han fet mandra, mal està que ho digui, les iniciatives que tenen tan poc impacte.

Sigui com sigui, a finals d'agost, dues dotzenes mal comptades de veïns i veïnes de la llera van començar a reunir-se al peu de la carretera que queda a l'altura del supermercat Dia, sense altre propòsit que el de trobar-se per compartir el desassossec i fer visible tanta solidaritat. Lluny de defallir d'aquestes concentracions matineres dels dissabtes, poc concorregudes i francament amb molt poca repercussió mediàtica, pobles com Parlavà, Colomers, la Bisbal d'Empordà i la Pera van decidir unir-se. D'aquesta reacció, totalment inesperada per part meva, en van sorgir una sèrie de reflexions que m'agradaria compartir.

En primer lloc, especialment pel munt de vegades que he parlat amb gent propera sobre la necessitat de trobar escletxes que ens permetin recuperar la comunitat i els espais de trobada entre municipis de la llera. Dinamitats als nostres pobles per agendes plenes d'activitats programades i falta d'espais de socialització reals, aquestes concentracions suposaven una victòria majúscula a aquest individualisme perenne al qual estem acostumats.

En segon lloc, que les persones aplegades se sentien interpel·lades per l'horror del genocidi al poble palestí, però que entenien que hi havia una connexió neuràlgica entre la barbàrie a Gaza i la misèria de la geopolítica global. Que comprenien que la deshumanització de l'altre i la desfiguració del boc expiatori en els més vulnerables formava part del mateix relat xenòfob i aporofòbic dels que defensen els crims que es perpetren contra el poble palestí i que se'n riuen de les veus pacifistes i resistents com les que sorgeixen també als nostres pobles.

I, ja per últim, i a risc de semblar pamfletària amb les meves paraules, que aquest grup reduït, tossut i potser poc conscient de l'escàs efecte que provoquen les seves accions representa una lliçó que la història s'ha encarregat moltes vegades de recordar-nos. I és que no hi ha pitjor derrota que la derrota per incompareixença.

Així que jo, com aquesta congregació de veïns i veïnes alçats, penso que era important que Palestina ocupés un espai entre les pàgines d'aquesta estimada revista. Que ens hàgim de fer la pregunta amb què he començat l'article diu molt de quant, i que ràpid, hem retrocedit.

Moisès Esteban-Guitart i Joan Mateu

Professor
i poeta

Artista

A fora plou la tarda

Avançament del poemari *Un any i un dia*
(Editorial Trípode, 2026)
de Moisès Esteban-Guitart i Joan Mateu

S'acomplirà en el temps el pas del temps.
MIQUEL MARTÍ I POL

Té les mans ancorades al paper, on presoneres
paraules escampen tragèdies. Solament descansa
xarrup d'aigua, glop de vi, cama cansada, per no dir res.

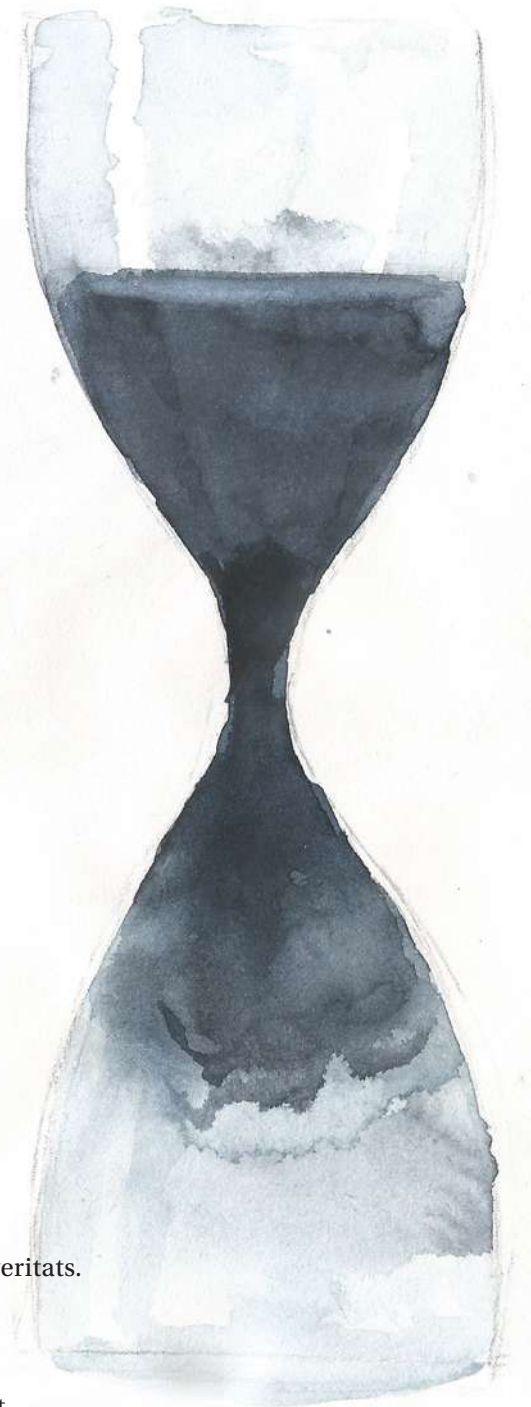
La memòria també es cansa, refugi de cops i preguntes,
custòdia de secrets compartits. A recer d'aquesta taula
envellida, asseguts l'un a costat de l'altre.

En la solitud reposes, , dormen paraules
endins
en aquest fullatge d'octubre, dormiu en ell, omplint
el buit del text.

Des de l'oratge dels anys madurs, passes pàgina,
l'una rere l'altra. Què som d'allò que érem?
-et preguntes sota el repic fràgil del record.

A fora plou la tarda, llampega i trona aferrissadament,
com qui es debat amb el cos i
pes de la vida,
prenyats de tempesta, un testimoni de l'oratge
damunt l'arena, un nus embolicat de mentides,
mitges veritats.

Res podem fer per aturar les hores, la ribera
fonda
del temps, rellotge de sorra, llisca i s'esmicola suaument,
en cada passa que travessa la paraula, al llarg i ample
de la vida. Imatges de llunyania ens confonen,
resta el plaer efímer d'aquest efímer present.

AJUNTAMENT DE BORDILS

Ajuntament de Celrà

AJUNTAMENT DE CERVIÀ DE TER

AJUNTAMENT DE FLAÇÀ

AJUNTAMENT DE FOIXÀ

AJUNTAMENT DE SANT JOAN DE MOLLET

Ajuntament de
Sant Jordi
Desvalls

AJUNTAMENT DE JUIÀ

AJUNTAMENT DE MADREMANYA

AJUNTAMENT DE SANT MARTÍ VELL

Ajuntament de
Medinyà

Ajuntament de
Viladasens

La Llera del Ter
Hivern / 2026
Núm. 71

Amb la col·laboració de

Diputació de Girona

AVUI EN DIA Veus de *La Llera* / El futur incert dels nostres boscos / Els murals que parlen de natura / **L'ESPIELL** Un país de músics / **TOT ENRAONANT** Josep Fané, de Can Franc de Cervià / Guillem Martínez, de Cal Cai de Madremanya / Carme Jordi, poetessa / **COSES D'ABANTES** Quan anàvem a 'conferència' / Paraules al Vent! / Picanyol, el pare del bruixot / Un dels últims cornetes del Sàhara / La pèrdua d'un jaciment ibèric a Fellines / L'ensenyament a Sant Martí Vell / **PENSAMENTS** Francesc Prat / Xavier Cortadellas / Núria Esponellà / Mar Irazola / Moisès Esteban-Guitart i Joan Mateu ●

